

Iskolakönyvtáros

3. évfolyam 3. szám

13.

1999. november

- Mi az OPKM dolga? (Balogh Mihály)
- Az iskolai könyvtárosok VIII. nyári akadémiaja
- A könyvtár munkarendje ■ Menedzsment és PR
- Konfliktusok, kapcsolatok ■ Könyvismertetések

Módszertani és tájékoztató folyóirat

általános és középiskolák számára

TARTALOM

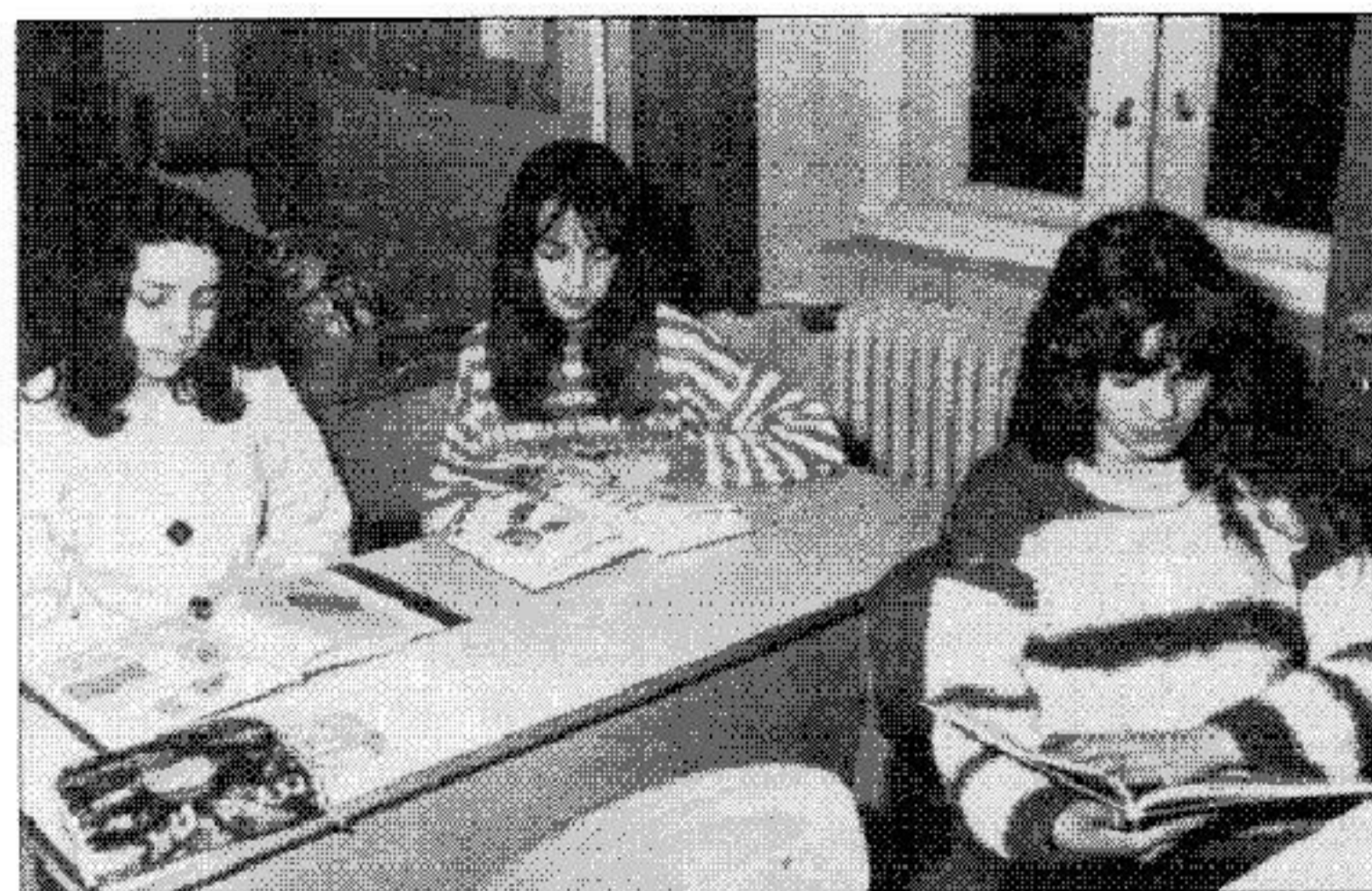
E számunk szerzői:

Balogh Mihály főigazgató, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest; Benkő Ilona iskolai könyvtári referens, Országos Közoktatási Szolgáltató Intézet, Budapest; Emmer Gáborné könyvtárvezető, Megyei Pedagógiai Intézet, Veszprém; Fáykissné Marillai Zsuzsanna könyvtári szakértő, XII. kerületi önkormányzat, Budapest; Kovácsné Garamszegi Marianna, Kispesti Pedagógiai Szolgáltató Intézet, Budapest; dr. Tóth Dezső ny. könyvtárvezető, Veszprém; dr. Tölgyesi József főszerkesztő, Veszprém.

Fotók: Tölgyesi József és archív felvételek

Címlapkép: Tanórai könyvhasználat a veszprémi Báthory István Általános Iskolában

A szerkesztő jegyzete	2
Balogh Mihály: Mi az OPKM dolga?	3
Emmer Gáborné: A könyvtáros révész, tudásmenedzser, motivátor	4
Fáykissné Marillai Zsuzsanna: Az iskolai könyvtár munkarendje	9
Benkő Ilona: Menedzsment és PR-tevékenység az iskolai könyvtárban	15
Kovácsné Garamszegi Marianna: Konfliktusok, kapcsolatok az iskolai könyvtárban	20
Könyvismertetések (Tölgyesi József, Tóth Dezső)	14, 24

Iskolakönyvtáros

Módszertani és tájékoztató folyóirat általános és középiskolák számára

Főszerkesztő: DR. TÖLGYESI JÓZSEF. **A szerkesztőség munkatársai:** EMMER GÁBORNÉ, DR. TÓTH DEZSŐ, JÁKLI SÁNDOR. **Tervezőszerkesztő:** BORDÁCSNÉ MÓROCZA ÉVA. **Médiaasszisztens:** SZENTE VIKTÓRIA.

Szerkesztőségi titkár: T. MIHÁLYI HAJNALKA. **Szerkesztőség:** 8200 Veszprém, Victor Hugo u. 3. Telefon: 88/421-080, 423-244. Fax: 88/421-080. **Felelős kiadó:** VARGA ISTVÁN igazgató. **Kiadja és terjeszti:** NODUS KIADÓ – 8200 Veszprém, Victor Hugo u. 3. Telefon: 88/425-411; 88/423-244; 88/421-080. **Megrendelhető:** a kiadónál. A lap tanévenként ötször jelenik meg. Az éves előfizetési díj: 800 Ft. **Nyomdai előkészítés:** SZURMAY LÁSZLÓ, Veszprém. **Nyomdai munkák:** OOK Press, Veszprém. **Felelős vezető:** SZATHMÁRY ATTILA. HU ISSN 1218-0963.

Konferenciák, pályázatok évadján

Az 1999-es esztendő is úgy vonulhat be az iskolakönyvtár-történetbe, mint amelyben ha nem is világrengető, de nagy dolgok történtek. Nem csak a közoktatás-irányítás által meghatározott, különböző rendelkezésekből adódó teendők indukálták ezeket, hanem az a felismers is, hogy nevelés és oktatás, valamint önmagunk képzése nem lehetséges jól működő iskolai könyvtárak nélkül.

A szakma önszerveződése révén megvalósított programok viszonylagos bősége mindenképpen szükséges volt ahhoz, hogy aktivizálja mindazokat – legyenek akár iskolán belüliek vagy azokon kívül munkálkodók –, akik tenni tudnak ezért. Tudjuk azt is, mennyi önfeláldozó, szabadidejében a közért, a pedagógiai kultúra emeléséért munkálkodó könyvtáros és más szakember közreműködése kell ahhoz, hogy egész éven át valahol mindig legyen olyan program, történjen olyan esemény, amely kontinuitásával nem engedi kialudni a lelkesedés lángját (reménykedjünk, még van létjogosultsága és erkölcsi értéke e kifejezésnek), és meggyengíteni az önbecsülésnek azt az affektív és mentális erejét, amely megtart a pályánkon.

S szerencsénkre, szükségszerűen, szinte biztos háttérként (ha nem is mindenki számára, s ha nem is minden alkalommal sikeresen), ott vannak azok a pályázati lehetőségek, amelyek némi reményt adnak azoknak, akik a megújulásért, a szolgáltatások minőségi és mennyiségi mutatói növeléséért koncepciókat dolgoznak ki, terveket egyeztetnek, és bíznak munkájuk értékében és elismerő értékelésében. Enélkül ugyanis – amikor a ráfordítható (és felosztható) pénzekért valóban versenytárs minden iskola, minden pályázó –, ma aligha lehet felvállalni a jobbítás reális esélyét.

A konferenciák, a különböző könyvtári és könyvtáros-rendezvények sajátos hangulata aligha nélkülözhető eleme a mindennapok sodrásában élő, néha őrlődő kollégáinknak. A szellem és a lélek ünnepe „felöltöztetésének” alkalmi ezek a programok, régi és új barátságok meghitt órái, napjai, a munkatárs-nélküliség kompenzálásai, és új ötletek, megoldások, technikák elsajátítása lehetőségei is. Vagyis: érdemes ott lenni.

Valóban érdemes ott lenni a legnagyobbban, a legjelentősebben. Ez most a nyári akadémia volt, immár a nyolcadik, s ezúttal az igazán vendégváró és a mille-

centenárium lázában égő Székesfehérváron, ahol anno 1959-ig tanítóképzés folyt, s igazán méltó múltú történelmi és kulturális hely a nyomtatott szót hivatás-ként, küldetesként munkálkodók számára.

Aki ott volt, ott tudott lenni, nem csak a rangos előadókkal történő találkozás emberi gesztusainak lehetett tanúja, hanem az előadások, a viták szellempezdítő, lélekűdítő, vagy éppenséggel az egymásnak feszülő ellenérveikből kibontakozó gondolatainak is. *Emmer Gáborné* írása elsősorban azoknak szól, akik nem lehettek jelen, de azok számára is hasznos lehet, akiket nem csak a részvétel, hanem az újragondolás, az élmények felidézése is ösztönöz. Szinte a franciaországi dijoni akadémia pályázatának (Vajon a tudományok és művészetek fejlődése hozzájárult-e az erkölcsök megjavításához?) analógiájára kérdezte előadása címében *Kelemen Elemér*: Ment-e a könyvtárosok által a világ elébb? A történeti áttekintés aligha volt hiábavaló, mert meggyőző erejű volt hallani, a könyvtár folyamatosan növekvő iskolai szerepe révén optimisták lehetünk jövőnkkel illetően. Szinte erre rímelt *Nagy András* Foglalkozás vagy hivatás című eszmefuttatása. És mindazok a tájékoztató és szakmánk megújítására ösztönző előadások, amelyek nem maradtak visszhangtalanul. Nagy érdeme volt ennek az akadémia-nak, hogy megtartotta az elmélet és a gyakorlat kellő egyensúlyát, és ezáltal az előadások a könyvtári praktikum számára is hozadékot jelentettek. S még valamit: Tágabb környezetben, határainkon túlról érkezettekkel nem csak megismertetnünk kell hazai munkálkodásunk eredményeit is gondjainkat, hanem bátorítást is kell adni ahhoz, hogy egy más nyelvi kultúra dominanciája mellett sem szabad lemondani az anyanyelv személyiséget kiteljesítő szerepéről.

Bár korábban volt (még tavasszal), ám aligha kell külön is felértékelni a Bod Péter Társaság által szervezett programot, amely címe szerint az érettségi előtt álló esti és levelező tagozatos tanulók és tanárai könyvtári ellátásáról szólt. *Balogh Mihály*, *Csoma Gyula* és számos felkért hozzászóló mondandója egy olyan réteg segítségét szolgálta, amelynek tagjai valamikor kikerültek a mindennapos oktatás rendszeréből. S ha könyvtári eszközökkel támogatást kapnak e „diákok”, talán nem lesz reménytelen arra gondolnunk, a ta-

nulmányok befejezése után is megmaradnak olvasónak, a könyv- és könyvtárhasználat értő, és ennek szükségességét felismerő „tanult” személyiségeknek.

Júniusban a Soros Alapítvány program- és tanévzáró fesztivált tartott. Az alapítvány az elmúlt négy évben a közoktatás-fejlesztéséhez több milliárd forinttal járult hozzá, és ebből könyvbeszerzést, tankönyv- és folyóiratkiadást éppúgy támogattak, mint szakmai szervezetek, közöttük könyvtárosszakmai egyesületek programjait. Azoknak, akik részesei lehettek e támogatásoknak, de azok is, akik ezután számítanak az alapítvány forrásaira – ha csökkenő mértékben –, de a jövőben is kedvezményezettjei lehetnek e mecénatúrának.

Remélhetően sikeres lesz a Kiskunfélegyházán megtartandó Honismeret az iskolában – helyismereti tankönyvek, olvasókönyvek a közoktatásban című konferencia, amelyen a résztvevők megvizsgálják a honismeret (helytörténet, helyismeret) helyi tantervi lehetőségeit, illetve a helyismereti tankönyv-írás helyzetét, módszertani feltételeit, a kiadványok használati lehetőségeit.

A pályázatokat kiírók sorában kiemelt hely illeti meg a Közoktatási Modernizációs Közalapítványt (KOMA), amely az eddigi huszonhárom témakörben több könyvtári vonatkozású pályázatot hirdetett, illetve közvetve számos további kapcsolódhatott az iskolai könyvtárhoz. A XVII. (Közoktatási intézmények szakönyv-támogatása) után a XXIII. ismét nagy érdeklődésre tarthatott számot: a II. témakörben kiadványokra lehetett pályázni. Most nagy esély volt a könyvtári műhelyekben megalkotott helyi tan- és segédkönyvekhez nyújtandó támogatások megszerzéséhez. A több száz pályázat bizonyítja: a új könyvtári környezet ösztönző lehet az ilyen alkotások létrehozására.

Most formálódik – éles parlamenti viták keretében – az ország következő évi költségvetése. Reménykedjünk, hogy a költségvetési és más forrásból származó összegekből jut annyi az iskolai könyvtáraknak, könyvtáros-szervezeteknek, hogy újabb sikeres esztendő elé tekintethetnek.

Higyenik

Mi az OPKM dolga?

BALOGH MIHÁLY

Örül az ember lelke, ha a hányatott sorsú iskolai könyvtárakról, netán könyvtárpedagógiáról, vagy – kissé tágasabban szemlélve a dolgokat –, a közoktatás könyvtárügyéről olvashat hasznos szakmai írásokat.

Örömlenket csak növeli – ennyi elfogultság ugye megengedhető? –, ha ennek a területnek egyik reprezentatív intézménye, az **Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum** is felkelti az aktuális szerző érdeklődését.

Igazán ráfér erre a pedagógiai gyakorlatban (és irányításban!) máig helyét kereső, gyakran mostohán kezelt szakmára ez az érdeklődés, figyelem, kellene a gondjaira rámutató, megítélését árnyaló okos, értő, alaposan végiggondolt cikkek. Az sem baj, sőt kifejezetten hasznos lehet, ha ilyenkor belső viták, véleménykülönbségek is napvilágot látnak, hisz közhelyes igazság: a vélemények nyílt ütköztetése viszi leginkább előre dolgainkat.

Az viszont már okozhat bajt, ha ténybeli tévedések szepdőlősenek egy-egy ilyen írást. Sajátos módon ugyanis az efféle lapszusok ragadnak meg leghamarabb a kevésbé tájékozott olvasóban. Ha aztán ezek rögzülnek, akkor már jaj az igazságnak, hisz „megírta az újság is...”

„Az újság...” itt és most az **Iskolakönyvtáros** ez évi második száma, a cikk pedig „A közoktatási intézmények könyvtáiról”, szerzője **Ugrin Gáborné**. A szerző legalább negyven éve foglalkozik hivatásszerűen a választott témájával, közismert személyisége, afféle „egyszemélyes intézménye” ennek a szakmának. Cikke sommás áttekintést nyújt a szakterület könyvtáiról, a honi könyvtári rendszer egyik kitértetett részrendszeréről. Az írás több részlete is alkalmas lehet viták gerjesztésére, én azonban most – néhány apróbb tárgyi tévedést éppen csak érintve – egyetlen félreértést szándékozom kiigazítani.

Már az írás legelső mondata sem szerencsés. „Az **Oktatási Minisztériumhoz tartozó könyvtárak**” részcímmel indít a szerző, és én nem tudom, mit értek a „**tartozó**” szón. Milyen értelemben „**tartozik**” az oktatási ágazat bármely könyvtára az OM-hoz? Ha az érvényes jogszabályokat (Közoktatási, Felsőoktatási, Kulturális vagy egyszerűbben Könyvtári Törvényt és ezek következő rendelkezéseit) figyelmesen tanulmányozzuk, rá kell jönnünk, hogy a dolog koránt sem egyértelmű. Bizony még átfedések, ellentmondások is fellelhetők ebben a „**tárca-hovatartozásban**”. Arról már nem is szólva, hogy első megközelítésben – ha nem indokoljuk külön sajátos nézőpontunkat –, a közoktatás könyvtárai (is) elsősorban fenntartójukhoz (önkormányzatok, egyházak, alapítványok stb.), továbbá használóiknak (tanulók, hallgatók, tanítók, tanárok stb.) „**tartoznak**”.

Persze mindez most inkább csak részletkérdés, miként az is, hogy ebben a szerző által konstruált felosztásban nem találom a megyei pedagógiai intézetek könyvtárait [talán az elmaradt 1. b) pontba kellett volna kerülniük!], továbbá ért-

hetetlen az is, milyen alapon „**tartoznak**” az egyértelműen közoktatási intézményként működő gyakorlóiskolák könyvtárai a felsőoktatási könyvtárak közé.

Ezeknél súlyosabb hibának, a jelen írást inspiráló, kiigazítandó tévedésnek tartom a cikk következő, az imént idézett részcímet követő mondatát, és mindazt ami ebből a tévedésből a továbbiakban származik.

Íme a mondat: „– a minisztérium könyvtára az OPKM (feladata: 1. jegyzet)”

Siessünk mindjárt kijelenteni: **az OPKM nem az Oktatási Minisztérium könyvtára.**

Az OPKM szuverén közgyűjtemény, országos szakkönyvtár és szakmúzeum, szakterülete a pedagógia. Az OPKM **fenntartója** az OM, mint ahogyan az Országos Idegennyelvű Könyvtárnak például a NKÖM a fenntartója, de ettől az OIK még nem „a NKÖM könyvtára”. (Az Országos Széchényi Könyvtárt még példának is szégyellném fölhozni, róla azért szokás tudni, hogy nemzeti könyvtár, kissé fennköltbben: „a nemzet könyvtára”.)

Mindezt könyvtárunk alapító okirata a hivatal nyelvén így fogalmazza meg: „... az **Oktatási Minisztérium alapítói jogkörébe tartozó országos szakkönyvtár és szakmúzeum.**”

Majd állami feladatként ellátandó alapfeladata így definiálja az intézményt: „... a **neveléstudomány és a közoktatás országos feladatkörű tudományos szakkönyvtára és országos gyűjtőkörű szakmúzeuma.**”

„Elhanyagolható nyelvbottlás, apró tévedés, nem ér ez ennyit, hogy szó essék róla!” – fogalmazódhat meg talán az ellenvélemény a szerző védelmében. Akár így is lehetne, csak hogy sajnos a cikk végén még ott az a bizonyos 1. számú jegyzet. Ez így kezdődik: „Az **oktatási minisztérium könyvtárának, az OPKM-nak feladatai**”, majd alább hat pontban, és több alpontban foglalja össze, hogy mit is kell(ene) csinálnia az OPKM-nek. Mindjárt az első pont így szól: „Az **oktatási minisztérium működésével kapcsolatos feladatok.**”

Valójában az OPKM-nek a már idézett alapító okiratában megfogalmazott feladatai között az OM „**működtetése**” nem szerepel. Szerepelnek viszont a következők:

- a teljes körű magyar nyelvű és válogatott idegen nyelvű pedagógiai szakirodalom gyűjtése, megőrzése és védelme, feldolgozása és rendelkezésre bocsátása, korszerű szakirodalmi szolgáltatások üzemeltetése,
- előállítja és közreadja a kurrens és retrospektív pedagógiai nemzeti szakbibliográfiát és más szakirodalmi adatbázisokat, szolgáltatja a legjelentősebb hazai és külföldi pedagógiai határterületi adatbázisokat,
- tájékoztat a nyilvános könyvtári rendszer dokumentumairól és szolgáltatásairól,

(Folytatás a 8. oldalon)

A könyvtáros révész, tudásmenedzser, motivátor

EMMER GÁBORNÉ

„Foglalkozás, mesterség, hivatás” címmel rendezte meg a Könyvtárostanárok Egyesülete az iskolai könyvtárosok VIII. Nyári Akadémiáját Székesfehérvárott 1999. június 28-a és július 2-a között.

Atöbb mint tíz éve rangos eseménynek számító Nyári Akadémia rendezvényein határon túli magyar iskolák könyvtárosai, fejlettebb iskolai könyvtárüggyel rendelkező országok szakmai egyesületei is részt vettek.

Az egy héten át tartó program célja – a rendezők, szervezők szerint – a korszerű, a mai kihívásokra is választ adó könyvtárostánári pályakép megrajzolása volt. „Történetiségében a cerberustól az ismeretek közvetítőjén keresztül a szolgálatig ível a téma. Tartalmilag átfogja a teljes személyiséget, a pálya pszichológiai, szociológiai és pedagógiai vonatkozásait. Közvetlen környezetünk véleménye, a külső megítélés megismerése is fontos számunkra” – olvasható a programelőzetesben.

A székesfehérvári Regionális Munkaerő-fejlesztő és -képző Központban rendezett konferencián megjelent kb. 150 résztvevőt elsőként Mikó Péter, a Fejér Megyei Közgyűlés alelnöke köszöntötte. Rövid bevezetőjében a hivatás fogalmának kiemelésével, hangsúlyozásával adott biztatást e néha kilátástalannak tűnő munkához.

Az „akadémiai megnyitót” Lezsák Sándor, az Országgyűlés Oktatási Bizottságának elnöke mondta, aki felidézte élete könyvtárral kapcsolatos élményeit, majd körvonalazta a pedagógia, az oktatás társadalmi helyzetét. Részletesen vizsgálta az iskolai könyvtárak, az olvasás, az informatika problémakörét, továbbá az 1999. június 22-én elfogadott közoktatási törvénymódosítás új elemeit. Elmondta, hogy a pedagógia válsága, a kényszerű iskolabezárások, a felsőoktatási integráció, a kerettantervek szorítása mellett vagy ellenére kiemelt figyelmet érdemelnek a „mazochista” iskolai könyvtárosok, akik segítségével érhetjük csak el, hogy a gyerekektől ne vegyék el a könyveket.

Kelemen Elemér, a Budapesti Tanítóképző Főiskola főigazgatója a könyvtárostánár fogalmának körvonalazásával előadásával mintegy válaszolt az általa feltett kérdésre: „Ment-e a könyvtárosok által a világ elébb?” A könyvtárosoktól a könyvtárostánárig ívelő pályakép „történelmét” korszakonként rajzolta meg. A kezdeti templom+iskola+könyvtár egység bomlását 1867-től napjankig vizsgálta az előadó.

— Az 1867–1918 közötti korszakot a megalakulás, az iskolai könyvtárak megjelenése jellemezte. Az elit- és tömegkultúra találkozása, az iskolai-tanítói könyvtár, a községi népkönyvtár majd a középiskolai tanári-tanulói könyvtár intézményének születése, fejlődése jellemezte e korszakot. Ekkor az olvasóvá nevelés feladata

erősödött meg a hagyományosan iskolai könyvtári funkciók közül, de „ideálisan gondolkodó, egész emberre” volt szükség a könyvtárak kezeléséhez.

— Az 1920–1960 közötti pangás időszakában az ideológiai prioritások, a szigorú túlszabályozottság, a tantervi abszolutizmus, az erős felügyeleti tevékenység megbénította az iskolai könyvtárak fejlődését.

— 1960 óta a paradoxonok korszakát éli a szakma. A hatvanas években már láthatók a monolitikus iskolai rendszer „repedései”, megjelennek az iskolai könyvtár és könyvtáros szerepét erősítő írások, de egyelőre feszültség és áldozatok jellemzik az iskolai könyvtár világát.

— A Tanító, a Módszertani Közlemények, a Könyv és Nevelés c. folyóiratok írásai nyomán a hetvenes évekre kiforr e műveltségterület irodalma, szerkezete. Az 1971-ben megjelent „Irányelvek” nyomán megszülető könyvtárhasználati segédkönyvek, új tantervek, mintakönyvtárak hatása az 1978. évi közoktatási változások után kissé elhalványul a tankönyvi diktatúra megerősödésével. Az 1985. évi közoktatási törvény adta kísérleti, helyi programok bevezetésének lehetőségével kirajzolódó pedagógiai helyzetkép indukálta az 1986. évi iskolai könyvtári útmutató utópisztikus elvárásait.

— A kilencvenes éveket a hanyatlás, megrendülés, visszalépés, a felerősödő civil szerveződés váltakozó erőssége jellemezte és jellemzi.

Foglalkozás vagy hivatás címmel Nagy Attila olvasáskutató, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa folytatta a téma elemzését.

A hivatás fogalmának tisztázása, definiálása során az odaadás, a műgonddal végzett tevékenység, az érzékkel összefüggő állásfoglalás, az önreflexió, a hivatást megalapozó személyiségfejlesztés, az ismeretek, jártasságok mögötti jellem meglétéhez vezette el hallgatóit Nagy Attila. Az elméleti okfejtés igazolására ismertette a könyvtárakban végzett felmérés eredményét, mely szerint ma zaklatottabb olvasókkal, számítógépes adatbázisok igényével, az iskola felől érkező kérdések súlyával küszködik a közkönyvtáros is, aki az elfoglalt tanuló, hallgató, a szülő, a nagyszülő kényszerű könyvtárhasználatát igyekszik segíteni. Tehát az olvasószolgálatban dolgozó nyilvános könyvtári munkatárs is könyvtárostánár abban az értelemben, hogy a tanulási motivációban, a személyes odafordulásban, a kritikus gondolkodásra és a hatékony információszerezésre nevelésben rendkívül erőteljes szerepet kap.

A Soros Alapítvány által támogatott olvasásfejlesztési program 6 település 8 iskolájában folyik, melynek kapcsán – a szaktanárok szerint – megváltozott a diákokkal szembeni kapcsolatuk: személyesebb lett. Ezt az előnyt kell felhasz-

nálni, amikor a küldetés hivatás fogalmának kapcsolatát értelmezzük – zárta le előadását Nagy Attila.

A könyvtárosok 12 parancsolatát már inkább gondolatébresztőnek szánta a hallottak összegzéseként.

1. Olvass!
2. Olvass!
3. Olvass még többet!
4. Olvass bármit!
5. Olvass mindent!
6. Olvass élvezetes dolgokat!
7. Olvass olyat, amit magad is élvezel!
8. Olvass és beszélj róla!
9. Olvass figyelmesen egy dologról!
10. Olvass több dologról futtában!
11. Olvass és gondolkodj az olvasásról!
12. Csak olvass!

A rendkívül szuggesztív, tanulságos előadás után Csikós Júlia, a sepsiszentgyörgyi székely Mikó Kollégium vezető könyvtárosa mutatta be intézménye könyvtárosainak történetét.

A 140 éves, nagy múltú erdélyi iskola könyvtárának állománya sokáig adományokból gyarapodott. A neves családi könyvtárak adományaiból, széles körű gyűjtéssel terebélyesedő könyvtár 65 ezer kötetel, 9000 iskolai értesítővel büszkélkedhet. E jelentős fejlődés és értékmegőrzés mozgatója mindig is a könyvtáros volt. A könyvtárnok a könyvtár valódi őre volt, aki esküt tett az állományra és tudományos gyűjteménnyé fejlesztette azt.

Az igazgató után a könyvtáros volt a legtájékozottabb tanár az iskolában, aki régebben a kötetbe tett bejegyzéseivel írta meg a mű életrajzát. Bár a könyvet őrző könyvtárosok nevét nem őrzi meg az emlékezet, a szakmának feladata a tudós kollégák, önfeláldozó, parancsmegtagadó könyvtárőrök emlékének gondozása.

A régi felidézése után az első napot záró kerekasztal-beszélgetés következett az iskolai könyvtárak megújuló szerepköréről. Dán Krisztina vezető szaktanácsadó, az egyesület szakmai alelnöke moderátorként tartott bevezetőjében utalt a közoktatási törvény friss módosításának, a könyvtárosokat pozitíven érintő változásaira, az Európai Unió pedagógiai elvárásaira, s emlékeztette a hallgatókat a Kelemen Elemér előadásában hallott korszak ellentmondásosságára.

A résztvevők először az alábbi kérdésben nyilvánították véleményét: „Miként ítéli meg a ma iskolai könyvtárának pedagógiai funkcióját?” Balogh Mihály, az OPKM főigazgatója kifejtette, hogy „olyan az iskolai könyvtár, amilyent az iskola megérdemel”. Megítélése szerint a gyakorló pedagógia fogadókészsége lehetővé teszi napjainkban a könyvtárpedagógia előre lépését. Ehhez a kerettantervek kimunkálásában végzett aktív részvétel is hozzájárulhat. A szakma és a pedagógia neuralgikus pontja, az iskolai könyvtárak segítése terén fontos a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium (NKÖM) Könyvtári Főosztálya, az Oktatási Minisztérium, a létrejövő Értékelési és Vizsgaközpontok, az OKSZI és az OPKM együttműködése, hiszen az iskolai könyvtár peda-

gógiai szaktanterem, taneszközök szakkönyvtára, szolgáltató és pedagógiai intézmény egyszerre.

Zseli Klára, a székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium könyvtárostanára optimizmussal vallott munkájáról. A szűk, ismeretlen területen járó gyermekek segítésére már több tantervet is kidolgozó kolléganő kiemelte a könyvtárhasználat megismertetésében vállalt szerepét.

Kalmárné Morcsányi Rozália, a Könyvtárostanárok Egyesületének elnöke az iskolai könyvtári területen történt változásokat és azok hatásait vázolta. A könyvtárostánár pedagógusi besorolása, a kötelező óraszám szerinti foglalkoztatás, a NAT által preferált rész-műveltségterület megjelenése, a tankönyvrendelet, a könyvtárfejlesztési normatíva biztosítása, a Soros pályázati lehetőségek jótékony szerepe, mint pozitív tendenciák mellett megemlítette a könyvtárosképzés megújulásának elmaradását.

Bariczné Rózsa Mária, a NKÖM Könyvtári Főosztályának munkatársa felhívta a jelenlévők figyelmét a közoktatási törvény és a könyvtári törvény új, követő jogszabályaira. A nyilvános könyvtárakról készülő jegyzék előnyei és kötelezettségei mellett szólt az iskolai könyvtárak szakfelügyeletéről, minőségbiztosításáról, a szaktanárok könyvtárhasználati képzéséről.

Légrádi Tibor marketingvezető a Könyvtárellátó (KELLO) és az iskolai könyvtárak kapcsolatáról adott közre néhány adatot:

- nőtt az iskolai könyvtárak száma, az általuk elköltött összeg a kétszeresére emelkedett,
- egy könyvtárnak valamennyi megjelent könyv 1 példányának megvételéhez több mint 10 millió Ft-tal kell rendelkeznie, ami az 1996. évi összeg duplája,
- az iskolai könyvtárak által KELLO-tól megrendelt könyvek átlagára 1317 Ft volt ez évben (1996-ban 857 Ft), darabszám átlaga 1574 volt az idén (1996-ban 963),
- az iskolai könyvtárak részéről kicsi a számítógépes kapcsolattartás igénye,
- 1995/96-ban a KELLO 140 millió Ft értékű könyvet juttatott el az iskolai könyvtárakhoz a Nemzeti Kulturális Alap pályázata során.

Dán Krisztina röviden vázolta az iskolai könyvtári változásokat, amely szerint nőtt a könyvtári órák száma, megnövekedett a kölcsönzött dokumentumok száma, megszorodtak a közvetlen tájékoztatást igénylő feladatok, számos könyvtárhasználati tankönyv és segédkönyv készült. A Bod Péter könyvtárhasználati versenyekre való felkészítés, a könyvtári működési szabályzatok gyűjtőköri szabályzatok felülvizsgálata új és új feladatokat hoznak.

A menet közben bekapcsolódó Környei László, az Oktatási Minisztérium helyettes államtitkára három fő témáról adott tájékoztatást.

- a) A Közoktatási törvény módosításán belül 100 millió Ft a könyvtáros-státusz többletköltsége, így annak pénzügyi fedezete biztosított.
Csökken a kötött felhasználású normatívák köre, ami

bizonyos mértékig hátrányos lehet az iskolai könyvtárakra nézve.

- b) A bevezetésre kerülő kerettantervek segítségével átstrukturálják a NAT-ban lévő elemeket, így a rendkívül diffúz közoktatás átjárhatóbbá válik. A tantárgyakra, évfolyami követelményekre, óraszámokra épülő kerettantervek decemberre elkészülnek.
- c) A kerettantervek alapelvei és szabályai közül kiemelt néhányat:
 1. A törvényi kötelező óraszámot tilos átlépni!
 2. A definiált tantárgykörök minimális óraszama kötött.
 3. A szabadon szervezhető és szabadon tervezhető órakeret nem lehet tantervi óra.
 4. A testnevelés tantárgy bizonyos előjogokat élvez.

A tájékoztató után néhány konkrét kérdésre adott választ az Oktatási Minisztérium munkatársa. A könyvtárosképzés stratégiájáról, az informatika és a könyvtárhasználat összefonódásáról, az iskolai minőségbiztosítási rendszerek kiépítéséről, a helyi tantervek, a pedagógiai program megvalósulásáról ismerhettük meg a helyettes államtitkár álláspontját.

A téma által felfokozott hangulat lehűtéseként egy kiadós jégeső zárta le a konferencia igen tartalmas és „tömény” első napját.

Másnap *Kamarás István* oktatáskutató, a Veszprémi Egyetem docense A könyvtárostánár professziogramja című előadásával nyitotta meg a munkát. Ezt követően *Tornyosiné Nagy Éva*, a Fővárosi Pedagógiai Intézet Vezetőképző Központjának vezetője beszélt a könyvtárostánár iskolai szervezeten belüli szerepéről. Az előadó *Csányi Vilmos* Humánetológia című művére hivatkozva az állatvilággal hasonlította össze a gyermeknevelést, amikor a busman gyermekek természetes tantervéről, valódi szocializációjáról beszélt. A magyarországi pedagógusnak önmagát meghaladva kell felvállalnia a nevelő szerepét, kihasználva a könyvtárban jellemző személyes kapcsolat adta előnyöket. A tantestületen belül a „helikopterszemléletű” igazgató mellett a kezdeményező könyvtárosnak kell tájékozottnak lenni, hiszen az iskolai élethez ezer szállal kötődik ezen intézményegység. A jól szervezett minőségbiztosítási rendszerrel, marketingmunkával, reklámmal, verbális készséggel tudjuk fenntartani Németh László igazgatót: „A műveltség remény”.

Az egymásra figyelés fontosságából indult a következő előadó, *Balatoni Teréz*, a budapesti Babits Mihály Gimnázium könyvtárostánára, amikor a Könyvtárhasználatra nevelés szaktanári együttműködéssel alcímet viselő gondolatait közreadta. Egymásra, a gyerekre, a kihívásokra figyelve bővült ki az előadás címe, melyben képet kaptunk a Magyar Olvasástársaság kísérlete alapján az egy osztályban tanító tanárok csapattá formálódásáról.

Balatoni Teréz elmondta: tapasztalta, hogy a gyerekek ösztönösen érzik az információszerzés túlélési stratégiai szerepét, de univerzális, rögzített tudás helyett tudásfoszlányokat, tudásszigeteket birtokolhatnak. Nekünk könyvtárosoknak tisztában kell lennünk a felületes olvasás, mint informá-

lódási technika szerepével. Ez az olvasási forma, mint egy problémamegoldási folyamat része, hatékony szerepet kap a „képsüketség” elkerülésében, a problémamegoldási folyamat végén születő saját szöveg megalkotásában. Az említett új olvasási technikának méltó helyet kell kapnia az olvasóvá nevelés akadémikus rendszerében.

Vajon mindezt meg tudjuk-e tenni? Hogyan látjuk önmagunkat? A választ *Sáráné Lukátsy Sarolta* szakértő adta meg, amikor ismertette a közel 50 iskolai könyvtáros válaszait tartalmazó pályakép megítélését célzó felmérés eredményét. Csupán néhány érdekesség:

- a megkérdezettek többsége véletlenszerűen került a pályára,
- a megkérdezettek 10–20 éve dolgoznak könyvtárosként, fontosnak tartják a szakképzettségüket,
- szívesen emlékeznek a pályakezdés időszakára,
- nem irigylik a mai fiatalokat,
- hiányolják az értelmiségi léthez szükséges lehetőségeket, pénzt,
- féltik a mai gyerekeket az elmagányosodástól,
- úgy érzik, nem ismerik, nem becsülik munkájukat.

A délelőtti programot záró kerekasztal-beszélgetés a könyvtárostánárok alap- és továbbképzésének jelenlegi helyzetéről és a képző intézmények terveiről szólt. A Kosuth Lajos Tudományegyetemen (Debrecen) folyó munkáról *dr. Suppné dr. Tarnay Györgyi* elmondta, hogy felhasználóképzés és továbbképzés egyaránt folyik. A fakultatív alapon folyó könyvtárhasználati képzésen a felsőbb évfolyamon könyvtárszakos hallgatók segítik a nem szakos társaikat. Az alapképzésbe 80 órás, kollokviummal záródó iskolai könyvtári speciálkollégiumot építettek be, mely során olvasáspedagógiai, iskolai könyvtári munkafolyamatok, módszertani és gyermekirodalmi modulok épülnek egymásra. A kiegészítő tagozat a felsőfokú könyvtárosi és nem könyvtárosi végzettségűeknél kiegészül informatikai, számítástechnikai ismeretekkel (adatbázis-kezelés, programozás).

Hasonló tervekkel érkezett *Kovács Mária* a szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskoláról, de ő a Tempus pályázat kapcsán 2 féléves könyvtár-informatikai képzésről is beszámolt. Az alapképzésben az 5. félévtől három szakirány választható (könyvtáros, könyvtárostánár, információs menedzser). Jelenlős kínálatot biztosítanak a továbbképzéseken belül:

- nem könyvtárszakosok képzése könyvtárhasználatra,
- számítógép a könyvtárban,
- médiapedagógia,
- a szellemi munka technikája.

Tóvári Judit a nyíregyházi Bessenyei György és az egeri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskolák kínálata mellett a Dialógus Informatika Iskola képzéseit mutatta be. Valamennyi képzésnél a meglévő ismeret és a hiányzó ismeret aránya dönti el a tanulás formáját, időtartamát. A négy modulra épülő képzési struktúra első szintje a könyvtáros asz-

szisztensi, a második a számítógép-kezelői szint, a harmadik a könyvtárosi, a negyedik a könyvtárostanári szint.

Kremniczky Gábor, a Fejér Megyei Pedagógiai Szolgáltató Intézet igazgatója zárta e téma hozzászólóinak sorát. Meggyőződése szerint a felsőoktatási intézmények nem ilyen tömegű továbbképzésre szerveződtek, tehát a szakmai szolgáltatók is helyet kaphatnak e munkában. Az elemi szintű alapfokú képzés, a nyelvi lehetőségek, az akkreditált programok indítása bővíti a könyvtári továbbképzések szerepét. Egyetértett a felvetésként elhangzott problémával: hiányzik a szakértők, vezetőtanárok, egyszerű „számárfüles” könyvtárosok képzése.

A délutáni program szekcióülésekkel folytatódott. A résztvevők három szekció közül választhattak:

1. Az együttműködés és konfliktushelyzetek címmel *Kovácsné Garamszegi Mariann*, a Kispesti Pedagógiai Szolgáltató Intézet munkatársa,
2. Az iskolai könyvtár munkarendje (munkakör, munkafénykép) címmel *Fáykissné Marillai Zsuzsa*, a XXII. kerületi önkormányzat szakértője,
3. Menedzsment és PR-tevékenység az iskolai könyvtárban címmel *Benkő Ilona*, az OKSZI iskolai könyvtári referense várta az érdeklődőket.

A konferencia 4. napján ismét egy aktuális téma szerepelt a napirenden: „Az iskolai könyvtár szerepe a minőségbiztosítás rendszerében”. A téma egyik országosan elismert szakértője, *Setényi János* (Humán Expanzió Kft.) tartott előadást erről.

Először a minőségbiztosítás iskolai modelljét, motivációs pontjait ismertette az előadó, majd felvázolta az ismeretközpontú helyett tanulás-központúvá váló iskola újszerű elemeit:

- a tekintély forrása a tudás, a tanári személyiség,
- megnő az oktatásban, könyvtárban az „internetes konyhanyelv” szerepe.

A továbbiakban sorra vette a könyvtár kihívásait:

- az élethossziglani tanulás szerepének megnövekedése,
- a szétágazó könyvtárosi szakma feldaraboltsága,
- a jelenlegi könyvtárak állománya, küldetése, értékorientációja eltér a könyvtárhasználók elvárásaitól.

Az oktatás minőségbiztosítási rendszerének létrehozását indokolja:

1. a csökkenő gyermeklétszám és a normatív finanszírozás által determinált versenyhelyzet az iskolák között,
2. a megváltozott pedagógusszerep és a tanfelügyelet hiánya miatti átalakulás,
3. a tanulásvezető pedagógus mellett belső, segítő típusú ellenőrzés szükséges.

A minőségbiztosítási alapfogalmak között különbséget kell tennünk a minőségellenőrzés, -értékelés, -biztosítás tartalma között. Míg az ellenőrzés a törvényességi, pénzügyi, szakmai helyzetképe a megfelelt, nem felelt meg kérdésre ad választ, addig a biztosítás összképe kifinomultabb elemzés alapján alakul ki, de nem ad választ a további teendők kérdé-

sére, ám a biztosítás a folyamatok programszintű javítását célozza meg.

A folyamat az audit – önértékelés – szabályozandó kulcsfolyamatok azonosítása – minőségi körök létrehozása – szabályozási javaslatok – minőségpolitika (intézményi utasítás) után ismét a felmérés (audit) lépéshez tér vissza. Mindezek alapja a minőségi kör, melyben a:

- részletes munkaterv,
- helyzetértékelés,
- problémakatalógus,
- elméleti folyamat szabályozás kidolgozása,
- megoldási javaslat,
- zárójelentés elfogadása,
- bevezetés, utánkövetés elemeire épül a munka.

A minőségbiztosításról szóló előadás után egy másik – hasonlóan népszerű – téma következett: „Az elektronizáció hatása a könyvtári technológiára, a könyvtárostanárok munkakörére” címmel *Kokas Károly*, a JATE Központi Könyvtárának tudományos főmunkatársa mondta el tapasztalatait, gondolatait.

Megítélése szerint a számítógépesítés központja az iskolákban a könyvtár, a könyvtáros a navigátor, tehát fel kell vértéznie magát az ehhez szükséges ismeretekkel. Jólásokba nem nagyon bocsátkozott a könyvtári elektronizáció üteméről, mivel a jóslatok mindig a jelen állapotból indulnak ki, így végül jobb lesz a helyzet, mint gondoljuk.

A jövőbe látás helyett a jelen eredményeit sorolta fel: az integrált könyvtári rendszerek gyarapodását, a Közelkat és a MOKKA osztott és közös katalógusok építését, a Magyar Elektronikus Könyvtár bővítését, az internet lehetőségeit, új technológiák (DVD SMGL nyelv) terjedését. Mindezek igazolására elvezette hallgatóságát egy elektronikus kiállításra a JATE Központi Könyvtárának katalógusából kiindulva. Továbbá megmutatta a könyvtár OPAC-jának kialakítási folyamatát, könyvtárosi feladatait, kapcsolódási pontjait. Ugyancsak a könyvtár számítógépesítése problémakörben szólalt fel *Törkencziné Horváth Beáta*, a veszprém-gyulafiratóti Gyulaffy László Általános Iskola könyvtárostánára, aki felajánlotta segítségét azoknak az iskolai könyvtárosoknak, akik a Szirén könyvtári rendszer bevezetését tervezik. A Veszprém Megyei Pedagógiai Intézet kiadásában megjelent kötete közreadásával megosztja e tevékenységre való felkészülésben szerzett tapasztalatait.

A rövid szünet után *Katsányi Sándor*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyugalmazott fősztályvezetője segített a könyvtárban végbemenő változásokra való felkészülésben. A változások új feladatok elé állítják a könyvtárost:

1. a dokumentumtípusok keveredése, sokfélesége,
2. a zanzásított művek megjelenése,
3. a „krónika” és „atlasz” típusú könyvek elterjedése,
4. a folyóiratcikkek keresettsége,
5. teljes szövegű irodalmi bibliográfiák igénye,
6. a szépirodalmi CD-k piaca,

7. a katalógusok hozzáférhetőségi követelményei,
8. a könyvtárhasználati térítési díjak,
9. a számítógép sajátos nyelvrendszere,
10. a könyvtári kérdések és információs kérdések aránya eltolódása,
11. a természetes nyelvű keresőrendszerek dominanciája révén.

Alapvetően az információkeresés módszereinek, a nyelvi-logikai alapok struktúrájának, az információs társadalom rendszerének megismerése mellett az „információnyerés” módjának kiválasztásában, a „kérdezni” tudás művészetében, a „találatok” szűkítésének területén várnak tőlük segítséget az olvasók.

A konferencia lezárásaként *Kalmárné Morcsányi Rozália*, a Könyvtárostánárok Egyesülete elnöke tartott tájékoztatót a KTE tevékenységéről, szakmai terveiről.

Az 1986 óta működő iskolai könyvtári szekció ma már 400 taggal önálló egyesületként dolgozik. Együttműködik a felsőoktatással, képviseli az iskolai könyvtárosokat, véleményezi a törvénytervezeteket, kerettanterveket, de a szakmai információk áramoltatása, pályázatok kiírása, szakmai ajánlások megfogalmazása is szerepel céljaik között. A nemzetközi kapcsolatok építése, a rendezvények szervezése jelentős erőket köt le az egyesületi munkában. A távlati tervek megjelölése, konkretizálása az 1999 őszén történő tisztújító közgyűlés feladata lesz. Hozzászólása végén az elnökszöveg megköszönte a nyári akadémia társrendezőjének, a

Fejér Megyei Pedagógiai Szolgáltató Intézetnek, munkatársainak, az egyesület szervezőinek munkáját, a támogatók (Soros Alapítvány, Oktatási Minisztérium, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Székesfehérvár önkormányzata és a Fejér megyei egyesületek) segítségét.

A szakmai program ünnepélyes zárására felkért *Szabados Tamás* országgyűlési képviselő, a Fejér Megyei Közgyűlés Oktatási, Kulturális, Ifjúsági és Sport Bizottságának elnöke elismerő és biztató szavakkal búcsúzott a hallgatóságtól. A hivatalos rész után a kikapcsolódás következett: a délutáni szabad program során pihenhettek a kollégák a Balaton partján, felkereshették a szerdai városnézésen megkedvelt, vagy nem látott helyeket, szorosabbra fűzhatték a régi, vagy a keddi baráti találkozáson kötött kapcsolatokat. A másnapi kirándulás a Velencei-tó körül valódi kikapcsolódást hozott, hiszen kevésbé ismert és látogatott helyeken fordulhattak meg az ország távolabbi pontjairól érkezett kollégáink.

Összegezve: A VIII. Nyári Akadémia elérte célját, hiszen a mai kor és a jövő elvárásainak is megfelelni tudó könyvtárosi attitűdben a profi szakértelem, a megfelelő viselkedési készségek, a kommunikáció módjai, a szolgáltatások eladását célzó prezentációs készségek problémái is helyet kaptak. Az e gondolatokat közvetítő előadások, pedagógiai műhelyi beszámolók, gyakorlati szakemberek segítettek színvonalasan kibontani terveinket.

(Folytatás a 3. oldalról)

- elérést biztosít a teljes könyvtári rendszer dokumentumaihoz és szolgáltatásaihoz,
- együttműködik a hazai és külföldi pedagógiai szakkönyvtárakkal és muzeális intézményekkel,
- ellátja az iskolai könyvtárakkal kapcsolatos, a közoktatási és könyvtári jogszabályokban előírt szakmai feladatokat,
- részt vesz az iskolai könyvtárak és pedagógiai szakkönyvtárak munkatársainak továbbképzésében,
- a pedagógiai szakmai szolgáltatások keretében a tankönyvek és taneszközök központi bemutatóhelye,
- részt vesz a nyilvános könyvtári ellátás keretében működő országos dokumentumellátási rendszerben, különös tekintettel a pedagógiai szakirodalmi ellátásra.

Most pedig javaslom az érdeklődő Kedves Olvasónak, hasonlítsa össze mindezt az Ugrin Gáborné által a Pedagógiai Könyvtárnak szánt feladatokkal. (Azok megisméltéséről itt most eltekintek, visszakereshetők a hivatkozott lapszámokban!) Azt gondolom, egyhamar észrevehetőek a markáns különbségek. Érdemes vajon újra (és kevésbé jól esetleg) kitálatni azt, ami már ki van találva – megfelelően?

Végül szólnom kell arról is, miért nem tudom pusztán jóhiszemű tévedésnek tekinteni a szerzőnek az OPKM státusával, feladataival kapcsolatos véleményét. (Még akkor sem, ha ez utóbbihoz hozzáfűzte cikkében, hogy „véleményem szerint”.) Leginkább azért, mert a leírtak mögött hibás szemléleti háttér húzódik meg („véleményem szerint”), amely tényleg csábíthatja az olvasót, az érdeklődő szakmabelit.

Fölsejlik ugyanis, de mindjárt az előtérbe is nyomul itt a Mindenható Minisztérium víziója, amit ki kell szolgálni, hogy működhessen, s csak ezután létezik az alárendelt intézmények rendszere, amelyek legfőbb dolga, hogy kiszolgálják ezt a működést. Pedig a minisztérium szükségességét mindössze az igazolja, hogy vannak tanulók, tanítók, könyvtárhasználók és könyvtárosok, meg a körük, értük szerveződő intézmények: iskolák, kollégiumok, könyvtárak. Ez a széles használói kör, s ez az intézményrendszer kívánja meg, várja el, hogy szervezzék (a szó eredeti jelentése szerint: szolgálják!) az életét, működését.

A fentebb összegzett véleményem hangsúlyozásán túl is szeretném azonban megköszönni Ugrin Gábornénak azt az odaadó munkát, s azt a sok-sok energiát, amit az iskolai könyvtárakért vállalt és végez évtizedek óta. Ennek a munkának az értékeiről külön kellene szólni egyszer. Ezt a dolgot sem teljesen így gondolta ő bizonyára. De hát mégis csak árthat – akaratlanul is – „... a meg nem gondolt gondolat.”

Az iskolai könyvtár munkarendje

FÁYKISSNÉ MARILLAI ZSUZSANNA

„Aki a könyvnek szolgál,
az a szellemnek szolgál,
aki a szellemnek szolgál,
az a világot szolgálja.”

Ernst von Widenbruch

Amióta iskola létezik, a funkciója: nevelés és oktatás. Amelyik intézmény e két feladat közül csupán az egyiket vállalja, az nem iskola. Ezért nyilvánvaló, ahogyan az iskola, úgy az iskolai könyvtár is a történelem során mindig a nevelés és oktatás szolgálatában állt. Iskolai könyvtár azóta létezik Magyarországon, amióta iskola működik hazánkban. Profilja, belső rendje, kapcsolódása más intézményekhez korról korra változott, de lényegi funkciója mindig azonos volt.

Több mint ezer éve kezdte működését a Szent Márton-hegyen az első magyarországi iskola, diákjai és tanárai részére könyvtár állt rendelkezésre, és ismertté vált az a szólásmondás: „*Haurit aquam cribro, qui vult discere sine libro*” – „Szitával akar vizet meríteni, aki könyv nélkül kíván tudást szerezni.” De a másik funkció is nyilvánvaló volt: a könyv, a könyvtár a jellemnevelés, az erkölcsi nevelés, a szellemi személyiségformálás eszköze is.

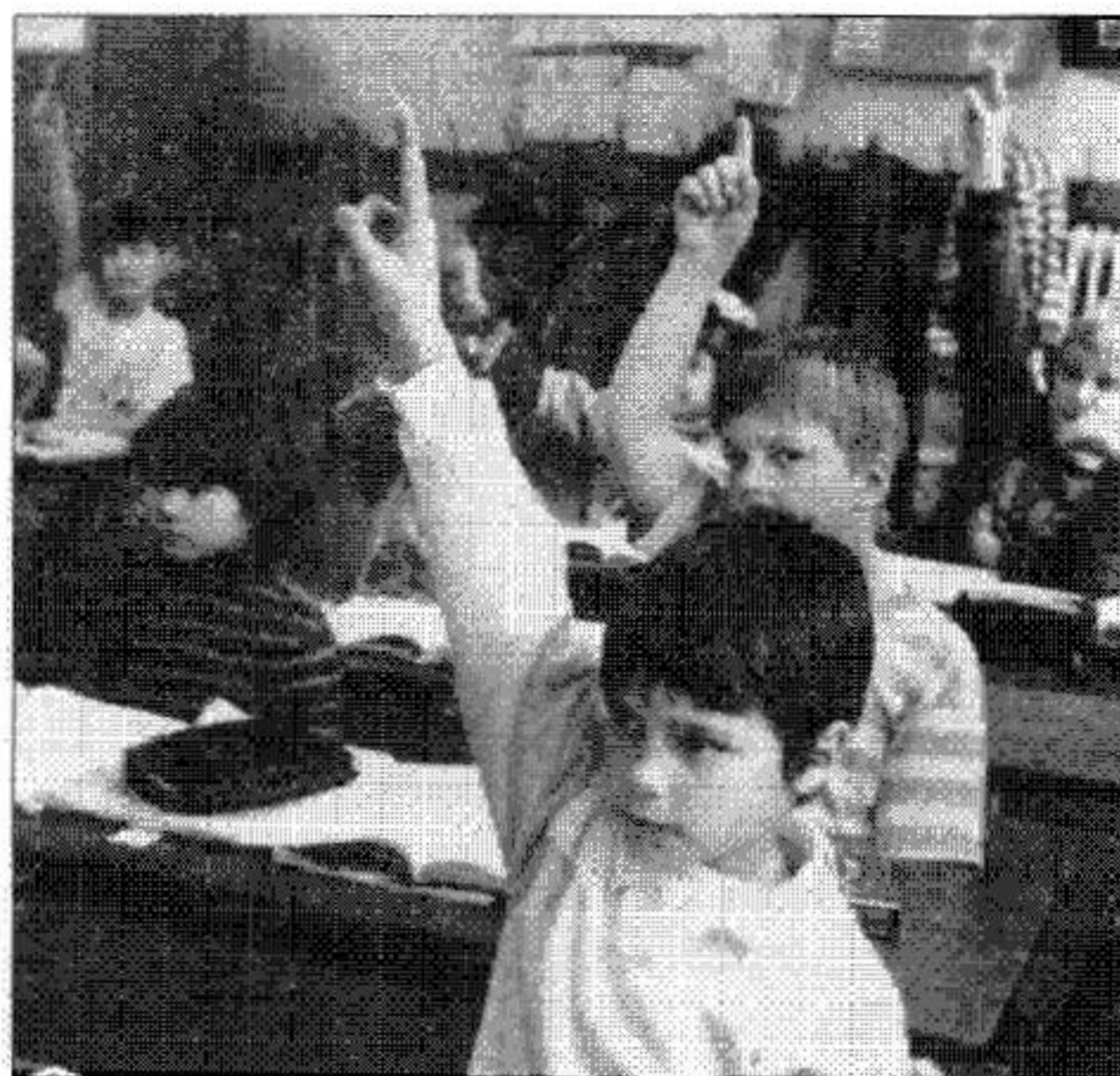
Tudjuk, a történelem viharai sem az iskolákat, sem a könyvtárakat nem kímélték, de azok az iskolai könyvtárostánárok, akik elsősorban a könyvet és a tanítványaikat tekintették fontosnak, nagy jelentőségű pedagógiai munkát végeztek.

Mészáros István iskolatörténész 1994-ben így írt munkánkról:

„Joggal remélhető: az 1990-es évvel kezdődő új korszak hazai iskoláinkban a könyvtárak, nekik, az iskolai könyvtárostánár kollégáknak köszönhetően a jó, az igaz és a szép terjesztői lesznek egy humánus pedagógia szolgálatában... Minden iskolában fogalmazza meg a könyvtárostánár a választ saját iskolájának és saját szakmai, pedagógus és emberi lelkiismeretének megfelelően.”¹

Valóban, az 1990-es év első felében megszületett egy általános körű szaktanácsadói tájékoztató az iskolai könyvtárak működési feltételeiről, szakmai állapotáról: Dán Krisztina Az általános iskolai könyvtárak működési feltételei és szakmai állapota (Bp. 1991. 24. p.) c. munkájában erről számolt be.

A felmérés eredményei alapján a közoktatás várható szükségletei (NAT) és a fővárosi általános iskolai könyvtárak ak-

kori állapotát figyelembe véve a következő fejlesztési javaslatokat fogalmazta meg a szerző:

- korszerű könyvtárfejlesztési elképzelés,
- a működési feltételek javítása,
- a személyi feltételek biztosítása,
- a könyvtárra fordítható munkaidő növelése,
- megfelelő szakképzettség megkövetelése,
- a gyarapítás tervszerűsége,
- önálló könyvtárhelyiség.

Úgy tűnik, ezek a problémák részben megoldódtak, de még ma is sok tisztázatlan feladat van könyvtáraink körül. Mielőtt erre rátérnénk, tekintsünk országhatárainkon túlra, nézzük meg néhány esemény erejéig, más országokban milyen az iskolai könyvtárak helyzete.

Külföldi helyzetkép

Az 1950-es években az USA-ban napi szükségletté, igénygé vált az iskolai könyvtárak fejlesztése. Már 1954-ben megjelentek a normatív szabályozások, a fejlesztési ajánlások az iskolai könyvtárra vonatkozóan és előírták, hogy minden iskolában hozzanak létre könyvtárat. Ezt követte 1965-ben a közoktatási törvény megjelenése, majd 1975-ben útmutató kiadása, és 1988-ban megjelent az „Útmutató az iskolai könyvtári eszközprogramhoz” c. kiadvány.

Az iskola középpontjában elhelyezett könyvtár forrásközpont, mely főfogalkozású, szakképzett könyvtárossal dolgozik. A szakma fontosságát bizonyítja az az 1982-es adat, mely szerint a könyvtárosok 48%-a iskolai könyvtárban dolgozik!

Angliában az 1900-as évek óta működtek iskolai könyvtárak az ország berendezkedéséhez alkalmazkodva meglehe-

¹ Mészáros István: Iskolai könyvtárak a magyar neveléstörténetben, Könyvtárostánárok Füzetek 1. Bp. Bod Péter Társaság, 1994. 14. p.

tősen konzervatív módon, majd az 1970-es években az amerikai modell adaptációjaként felismerték a forrásközpontok létrehozásának szükségességét.

1970-ben és 1972-ben megjelentek az Iskolai Könyvtári Egyesület normái, fejlesztési ajánlásai. 1988-ban megjelent a Közoktatási Törvény, a Nemzeti Tanterv, majd 1989-ben kiadásra került az „Iskolai könyvtári normatíva irányelvek”. Főfoglalkozású, felsőfokú képesítéssel rendelkező könyvtárosok kerültek alkalmazásra.

Franciaországban 1970-ig alig volt iskolai könyvtár az iskolákban, ún. osztályoskönyvtár működött helyettük. 1972–73-ban már előírták az újonnan épült iskolákban a könyvtár létesítését.

1985-ben elemi iskolai nevelési program jelent meg, amelyben már szerepel a könyvtárhasználat. Az 1989-ben megjelent Közoktatási Törvényben méltó helyet kapott a könyvtár.

Németország – Nem készült az egész országra egységes iskolai könyvtári normatív szabályozás, a könyvtárak decentralizáltan működnek. 1970-ben jelent meg Klaus Dodere Die moderne Schulbibliothek c. munkája, mely alapidokumentumnak tekinthető az iskolai könyvtári szakirodalomban. A szerző 9 pontban fogalmazta meg a korszerű iskolai könyvtári ellátást. Ennek hatására az 1980-as években az iskolaépítési hullám keretében gyönyörű, pazar terekkel rendelkező iskolai könyvtárak épültek, de szakmailag csak néhány százalékuk felelt meg a kor követelményeinek. A könyvtárosképzés nem megoldott, merev rendszerben működik.

Az eddigiektől eltérő módon fejlődtek a skandináv iskolák könyvtárai. A közművelődési könyvtárakról hamar leváltak és önállóan fejlődtek.

Dániában az 1964-ben megjelent Könyvtári törvény 2. cikkelyének 3. pontja kimondja: „a folkeskole (népiskola) feladata, hogy felkészítse a növendékeket az életben való aktív helytállásra, a demokratikus társadalomban szükséges döntéshozatalra, és arra, hogy osztozzanak a közös problémák megoldásának felelősségében. Ezért a nevelési tevékenységnek az iskola napi életének teljes egészében az intellektuális szabadság és demokrácia elvére kell épülnie.”

Az 1975. évi Közoktatási törvény előírta a könyvtárak létesítését. Felsőfokú szinten oldották meg a könyvtárosképzést, centralizált a könyvtári ellátás, a szakmai továbbképzés rendszeres, magas színvonalú.

Norvégia és Finnország a dán mintához hasonlóan alkotta meg könyvtári törvényeit: Norvégiában 1971-ben jelent meg a közművelődési és iskolai könyvtári törvény, majd 1985-ben az új könyvtári törvény, Finnországban 1961-ben a közművelődési és könyvtári törvény, 1986-ban az újabb könyvtári törvény, 1991-ben törvény jelent meg az alsó és középfokú oktatásról.

Sajnos, a **szocialista országok** a monolitikus társadalmi berendezkedés és ideológia miatt nem büszkélkedhettek ilyen törvényi háttérrel iskolai könyvtári tekintetben. Na-

gyon kevés helyen működött az iskolákban könyvtár. Az NDK, Csehszlovákia, Bulgária, Románia, Szovjetunió korlátozott gyűjteményű könyvtárai nem nevezhetők klasszikus értelemben iskolai könyvtárnak. Kivételt képeztek a **lengyel és magyar** könyvtárak. Lengyelországban 1970-től fogalmazódott meg az igény a könyvtárak működési rendjének szabályozására, és hosszú szakmai viták, egyeztetések után 1983-ban kiadták az iskolai könyvtárak működési rendjét.

Mindezt azért tartottam fontosnak felvázolni, hogy éreztessék annak fontosságát, az iskolai könyvtár léte, működése, feladata államilag kell, hogy rendezett legyen, csak akkor tudja feladatát teljesíteni, ha társadalmi szinten ismerik fel szükségességét, és csak akkor tud hatékony lenni, ha megszületnek a működését szabályozó normatívák, irányelvek. Amelyik ország ezt korán felismerte, igényesen rendezte az iskolai könyvtárak ügyét, ott jól működnek a könyvtárak.

E rövid kitekintés után nézzük meg, Magyarország iskolai könyvtárügye hogyan illeszkedik a többi országéhoz, hol állunk e tekintetben.

Alapidokumentumnak, kiinduló pontnak a 203/1986-os (Művelődési Közlöny 24.) számú, „Útmutató az iskolai könyvtárak fejlesztéséről” c. munkát tekinthetjük, melyet az 5/1978. (XII. 12. KM) rendelet végrehajtására hoztak létre. Ez, a mai napig sok tekintetben korszerű útmutató megfogalmazza az ezredforduló feltételezett szükségleteinek megfelelő könyvtári modell kialakítását, melyet forrásközpontnak nevez. Kimondja, hogy az iskolai nevelő-oktató munka hatékonyságának javítása érdekében jól felszerelt iskolai könyvtárra van szükség.

A könyvtár feladatát általánosságban fogalmazza meg, központi szerepet tölt be az intézmény olvasás- és könyvtárpedagógiai tevékenységében, és sajátos eszközeivel megalapozza a tanulók könyvtárhasználóvá nevelését. Szükségesnek tartja, hogy minden iskolában legyen könyvtár, mely állományfejlesztési és gyűjteményszervezési alapelvek szerint működjön, szolgáltatásai között szerepeljen:

- tanítási idő alatt és kívül lehetővé teszi a gyűjtemény használatát,
- könyvtári órák zavartalan megtartása,
- könyvtárhasználatra nevelés,
- szakmai szolgáltatások.

Meghatározza a könyvtárosi munka alapelveit, a munkaidőt, kimondja, hogy a könyvtári dolgozók számát a tanuló-csoportok és a könyvtár nagysága és jellege alapján kell meghatározni. Nyitva tartás 25 óra/hét. Külön választja az általános iskolák és a középfokú intézmények könyvtárainak normáit:

Általános iskola:

- állomány 3000 könyvcím (minimum)
- kézikönyv 10%
- házi olvasmány 6–7%
(10 tanulónként 1 pld)
- folyóirat 40–45 cím beszerzése
- audiovizuális dokumentumok a tankönyvjegyzék alapján

Középfokú iskola:

- állomány 7000–8000 könyvcím (minimum)
- folyóirat 70–80 cím
- audiovizuális 700–800 hanglemez
- dokumentum 400–500 diafilm
- elhelyezés: szabadpolcos kölcsönzés, olvasóterem

A személyi normatíva tekintetében ajánlásai olyan jók, hogy a mai napig nem tudtuk teljesíteni:

Alapfokú oktatási intézmény (1. sz. táblázat)**Középfokú oktatási intézmény (2. sz. táblázat)**

Szellemi megindítója volt a szakmának ez az útmutató, és az 1993-ban megjelent közoktatási törvényben végre megjelent az iskolai könyvtár.

A könyvtári munka jogi háttere:

- Az 1976. évi 15. sz. törvény, az 1985. évi törvény, a 17/1976. (VI. 7.) MT sz. rendelet, az 5/1978. (XII. 12.) KM sz. rendelet és a 128/1981. (MK. 16.) MM sz. utasítás határozta meg az iskolai könyvtár feladatait a közoktatási törvény megjelenéséig;
- az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról (és azóta megjelent módosításai)

- a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről; módosításai: 1/1998. (VII. 24.) OM rendelet, 16/1998. (IV. 8.) MKM rendelet;
- az 5/1998. (II. 18.) MKM rendelet a tankönyvvé nyilvánítás, tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről.

A fent említett jogszabályok rendelkeznek a könyvtár:

- működtetésének szükségességéről,
- a könyvtár működésének
 - tárgyi feltételeiről (minimális eszközök és felszerelések jegyzéke),
 - személyi feltételeiről,
 - alkalmazási feltételeiről, (KT 17. § és 127. § 7. pontja) (1. melléklet első rész)
 - óraszám (3. rész)
 - munkaidő, feladat (3. rész)
- az SzMSz elkészítéséről.

E jogszabályokat alapul véve lehetett elkészíteni az iskolai könyvtár Szervezeti és Működési Szabályzatát, mely a könyvtár működésének minden területét szabályozza és munkáját, feladatait az iskola pedagógiai programjához és anyagi lehetőségeihez igazodva rögzíti.

1. sz. táblázat

Tanulócsoportok száma	Pedagóguskönyvtáros	Könyvtárkezelő	Technikus
0– 8	1 részfoglalkozású	–	–
9–16	1 főfoglalkozású	–	–
17–24	1 főfoglalkozású	1 részfoglalkozású	1 részfoglalkozású
25–32	1 főfoglalkozású 1 részfoglalkozású	1 főfoglalkozású	
33–48	2 főfoglalkozású	1 főfoglalkozású 1 részfoglalkozású	1 főfoglalkozású
49 fölött	3 főfoglalkozású	2 főfoglalkozású	1 főfoglalkozású

2. sz. táblázat

Tanulócsoportok száma	Pedagóguskönyvtáros	Könyvtárkezelő	Technikus
0– 8	1 főfoglalkozású	–	1 részfoglalkozású
9–16	1 főfoglalkozású	1 részfoglalkozású	1 részfoglalkozású
17–24	1 főfoglalkozású	1 főfoglalkozású	1 részfoglalkozású
25–40	2 főfoglalkozású	1 főfoglalkozású	1 részfoglalkozású
41–56	2 főfoglalkozású 1 részfoglalkozású	1 főfoglalkozású 1 részfoglalkozású	1 főfoglalkozású
57–72	3 főfoglalkozású	2 főfoglalkozású	1 főfoglalkozású
73 fölött	3 főfoglalkozású 1 részfoglalkozású	2 főfoglalkozású 1 részfoglalkozású	1 főfoglalkozású

Sajnos, ma még a rendeletekben megfogalmazott normák nem mindenhol kerülnek alkalmazásra, ma is vitatott a könyvtár önálló helyisége, a könyvtáros státusza és az anyagi feltételek biztosítása. Sok variációval találkozunk a gyakorlatban. Ezek a következők:

1. *Ideálisnak mondható állapot:*

- az iskolában működő könyvtár más célra nem használható (nincs tanítás stb.),
- egész állású, főfoglalkozású, szakképzettséggel rendelkező könyvtáros irányítja a munkát,
- félállású könyvtári asszisztens segíti a könyvtári munkát.

A főfoglalkozású könyvtáros munkaköri leírása (lásd melléklet) ez esetben a teljesség igényével készült, hiszen a személyi és tárgyi feltételek adottak. A nyitvatartási idő is meghosszabbodik. Nem probléma a könyvtárhasználati órák megtartása sem, hiszen a feladatmegosztás elvégezhető a munkatársak között.

2. Az előbbi feltételek adottak, de könyvtáros asszisztens nincs. Ebben az esetben a könyvtár csak heti 22 órában tud nyitva tartani, sérülhet az olvasószolgálati munka és a könyvtárhasználati órák megtartása.
3. A tárgyi feltételekkel rendelkezik a könyvtár, de csak félállású könyvtárost tud alkalmazni az iskola. A nyitva tartást, az elvégzendő feladatokat a munkaidő csökkentett arányában kell megszabni. Mivel a könyvtár vezetésével, ügyvitelével kapcsolatos feladatokat el kell végezni, az olvasószolgálati munka és a könyvtárpedagógiai tevékenység fog csökkenni, tehát az érdemi, szakmai feladatokat nem tudják elvégezni.
4. *A legrosszabb lehetőség:*
 - nincs önálló könyvtári helyiség,
 - néhány órában szakképzetlen könyvtáros látja el a feladatot.

Úgy gondolom, ebben az esetben a nyitvatartási időn kívül semmi sem kérhető számon a könyvtárostól, hiszen feldolgozatlan, feltáratlan könyvtár nem lehet alapja egy színvonalas szolgáltatásnak.

A munkaköri leírásban tudatosan nem jelenítettem meg a számítógép-használatot. Sok könyvtárban ugyan jelen van, de használata újabb gondokat vet fel: ki viszi fel a könyvtár állományát a gépre, hiszen ez időigényes munka, e nélkül pedig a számítógépben rejlő lehetőséget csak részben használtuk ki.

A könyvtár vezetésével, ügyvitelével kapcsolatos feladatok – a katalógusok elkészítésének időigényes volta kivételével – nem okoznak problémát, nem vitathatóak elvégzésük fontossága. Nézzük meg azokat a feladatokat, melyek – szabályozás hiányában – iskolánkban problémát okoznak, vitára adhat okot iskolavezető, nevelőtestület, könyvtáros között.

1. *A könyvtáros munkaideje:*

Nehezen fogadják el, hogy a könyvtáros munkaideje is véges. Több intézményben ingyenes helyettesítésre veszik igénybe az iskolában tartózkodó könyvtárost.

2. *Kölcsönzési, nyitvatartási idő:* rendeletben rögzített 22 óra, ha ezen túl kötelezik a könyvtárat a nyitva tartásra, ezt túlmunkaként kell elszámolni.
3. *Könyvtárhasználati órák megtartása:*

A jogszabály nem említi a könyvtárhasználati órák megtartásának időkeretét és anyagi vonzatát, csak „könyvtári órát” fogalmaz meg, ami a szöveggörnyezet értelmezése alapján nyitva tartást jelenthet. Az említett könyvtárpedagógiai program és könyvtári tanterv alapján működő iskolában 1–10. évfolyamra számítva 1 évfolyamon 1 tanítási évben kb. 79 órát kellene a könyvtárosnak megtartani, ez átlagban heti 2 órát jelent. A nyitvatartási idő csorbuljon, vagy a belső munkára fordítható idő? Vagy túlóráként kapja meg a könyvtáros? Több párhuzamos évfolyam működése esetén ez komoly gondot okoz.
4. *Tankönyvrendelés:*

Az 5/1998. (II. 18.) KM rendelet alapján a tankönyvtámogatás 25%-át tartós tankönyv vásárlására kell fordítani, melyet a könyvtár állományába kell venni. Az igazgató jelöli ki a felelőst a megfelelő díjazás ellenében. Kézenfekvőnek tűnik, hogy a könyvtáros lesz a felelős, akinek munkaköri feladatának tekintik ezt a munkát.
5. *Könyvtári versenyek:*

Megszervezésük, lebonyolításuk, a versenyfeladatok elkészítése sok időt igényel, ezt jelenleg „társadalmi munkában” végzik a könyvtárosok.

Végezetül – összehasonlítási alapul – nézzük meg, 1990-ben az IFLA Iskolai Könyvtári Szekciója milyen feladatokat, követelményeket fogalmazott meg az iskolai könyvtáraknak az „Irányelvek az iskolai könyvtárak részére” c. kiadványban.

AZ ISKOLAI KÖNYVTÁROS FELADATAI

Az iskolai könyvtáros célkitűzései:

1. Biztosítani a különböző forráseszközök megfelelő választékát a gyermek korcsoportok oktatásához és szabadidős tevékenységéhez.
2. Közvetíteni a gyerekek számára a könyvek szeretetét, és táplálni bennük az olvasás gyönyörűségének az igényét.
3. Lehetőséget adni az információk közötti eligazodásra, az információk kezelésére, valamint az ehhez szükséges ismeretek elsajátítására.
4. Szakmai segítséget nyújtani a tanulók és tanárok személyes könyvtári szükségleteinek a kielégítéséhez.
5. Egy központi gyűjtemény biztosításával fokozni a tantárgyak kölcsönös kapcsolatának a tudatát, és elkerülni a forráseszközök szükségtelen duplikációját.
6. Egy központi nyilvántartás vezetése az iskola egész területén hozzáférhető eszközökről Dewey Tizedes Osztályozási Rendszere szerint.

7. Támogatni és gazdagítani a gyerekek tanórai aktivitását és szabadidős tevékenységét.
8. Megfelelő teret és légkört teremteni a tanítás idejében – ideális esetben még azon túl is – az irányított és az önkéntes tanulás számára.

MELLÉKLET

A FŐFOGLALKOZÁSÚ ISKOLAI KÖNYVTÁROS MUNKAKÖRI LEÍRÁSA

Az iskolai könyvtárat könyvtárosi szakismerettel és pedagógiai képesítéssel rendelkező könyvtárostanár vezeti.

Az iskolai könyvtárostanár az iskola nevelőtestületének tagja, munkája pedagógiai tevékenység, ezért állandó munkakapcsolatban áll a szaktárgyi munkaközösségekkel, osztályfőnökökkel.

Munkaideje heti 40 óra, ami a 11/1993. (XII. 20.) MKM rendelet és a Köznevelési Törvény alapján a következőképpen alakul:

22 óra	kölcsönzés, nyitva tartás
10 óra	könyvtári feldolgozó munka, melyet a könyvtár zárva tartása mellett végez
8 óra	iskolán kívüli felkészülési munka, könyvvásárlás, kapcsolatépítés, önképzés

A feladatkör egyes területei:

I. A könyvtár vezetésével, ügyvitelével kapcsolatos feladatok

1. Megteremti a működéshez szükséges feltételeket, szakszerűen elrendezi a könyvtár állományát.
2. Végzi a könyvtári ügyviteli dokumentumok kezelését
 - Éves munkatervet, tanév végi beszámolót készít, tájékoztatja a nevelőtestületet a tanulók könyvtárhasználatáról.
 - Elkészíti a könyvtár statisztikai jelentését és elemzi azt.
 - Napi statisztika vezetése.
 - Számlamások nyilvántartása, reklamációk kezelése.
 - Olvasók kölcsönzésének vezetése.
3. Szervezi a könyvtár pedagógiai felhasználását és a könyvtár külső kapcsolatait.
4. Részt vesz a könyvtár időszakos vagy soros leltározásában.
5. Nevelőtestületi vagy egyéb értekezleten képviseli a könyvtárat.
6. Részt vesz továbbképzéseken, szakmai ismeretét önképzés útján is gyarapítja.

II. Állományalakítás, nyilvántartás, állományvédelem

1. Tájékozódik a könyvpiacra megjelent könyvekről (Új könyvek, Könyvvilág, katalógusok stb.).
2. Végzi az állomány folyamatos tervszerű, arányos gyarapítását. A megrendelésről és a felhasználásról nyilvántartást vezet.

3. Megrendeli a folyóiratokat.
4. Beszerzi a dokumentumokat, gondoskodik az egyedi leltárkönyv naprakész vezetéséről.
5. Feldolgozza a dokumentumokat – állománybavétel (cutter-szám, raktári jelzet, bélyegzés, szakozás stb.).
6. Naprakészen építi a könyvtár katalógusait.
7. Az állományt rendszeresen gondozza, kigyűjti az elhasznált, tartalmilag elavult dokumentumokat, évente egy alkalommal elvégzi ezek törlését.
8. Gondoskodik az állomány védelméről, a raktári rend megtartásáról.
9. Végzi a kölcsönzéssel kapcsolatos nyilvántartásokat.
10. Állományellenőrzést tart a könyvtár állományának nagyságától függően. A leltárt a mindenkor érvényes kezelési szabályzatnak megfelelően végzi, ezt a munkát nem végezheti egyedül a könyvtáros.

III. Olvasószolgálat, tájékoztatás

1. Biztosítja az állomány egyéni és csoportos helybenhasználatát.
2. Segíti az olvasókat a könyvtár használatában, tájékoztat a könyvtári szolgáltatásokról, végzi a kölcsönzést.
3. Közvetítő szerepet vállal a könyvtári rendszer által nyújtott lehetőségek felhasználásában.
4. Figyeli a pályázati lehetőséget, pályázatokat készít.
5. Megtartja a könyvtári órákat. Segítséget ad a könyvtárban tartandó szakórákhoz.
6. Témafigyeléssel tájékoztatja a pedagógusokat.
7. Gondozza a faliújságot, az Új könyvek hirdetőt, kiállításokat rendez.
8. Vetélkedőket, versenyeket állít össze.

IV. Könyvtárpedagógiai tevékenység

Felelős a NAT könyvtárhasználati követelményrendszerének megvalósításáért. Megtartja a tantervekben rögzített alapozó jellegű könyvtárhasználati órákat.

Részt vesz a műveltségterületek tanterveinek, tanmenetjének tervezésében.

V. Egyéb feladatok

1. Kapcsolattartás más könyvtárakkal látogatás formájában.
2. Szakmai képzés, továbbképzés
 - munkaközösségi foglalkozásokon való részvétel,
 - FPI által rendezett továbbképzések látogatása.

VI. Megjegyzés

- A kölcsönzési időt az iskola órarendjében kell rögzíteni
- A könyvtárostanár az esetleges óráit (klub, szakkör, szaktárgyi óraadás) rendes munkaidején felül látja el megfelelő díjazásért.

A KÖNYVTÁRI ASSZISZTENS MUNKAKÖRI LEÍRÁSA

Alkalmazási feltétel:

Középiskolai és legalább középfokú könyvtárosi végzettség. [16/1998 (IV. 18.) MKM rendelet]

A könyvtári asszisztens feladatai:

1. Az iskolában folyó oktató-nevelő munka segítése a fő-foglalkozású könyvtáros útmutatásai alapján.
2. A könyvtáros távollétében fő feladata a kölcsönzés, az olvasóteremben a rend biztosítása, a felügyelet ellátása.
3. Adminisztrációs feladatai:
 - katalóguscédulák gépelése,
 - periodikumok cardex-lapjainak vezetése, folyóírat-tartó gondozása, rendbentartása,
 - gépelési munkák elvégzése.
4. A megrongálódott könyvek rendbehozatala.
5. A visszahozott könyvek visszarakása a polcra, a polcok rendezése.
6. Segít a kötelező leltározásban.
7. Heti munkaideje 20 óra, munkaidejét az éves munkaterv rögzíti.

A könyvtárhasználati órák javasolt éves óraszám a NAT alapján 1-10. évfolyamon

évfolyam	magyar	informatika	más szaktárgy
1.	4		
2.	5		
3.	5		
4.	6		
5.	5	6	1
6.	4	6	1
7.	4	4	1
8.	6	3	1
9.	4	3	1
10.	4	4	1
összesen:	47	26	6

összesen: $47+26+6=79:10$ hó $=8$ óra/hónap $=$ heti 2 óra

„... mitologikus, tragikus líra...”

Nagy László költészete irodalomtörténetünk külön fejezetét jelenti. Verseivel olyan jellegzetes alakjává vált a magyar szépirodalomban, akivel kritikusok, műelemzők sora foglalkozik napjainkban is. Csak néhány azok közül, akik az életműről vagy valamely összefüggésben annak részéről monográfiát írtak: Görömbei András, Tarján Tamás, Tüskés Tibor, Dobóné Berencsi Margit, Fülöp László, Vasy Géza, Kiss Ferenc, Jánosi Zoltán. Ez a kitüntetett érdeklődés jelzője annak, hogy lírája maradandó értéke a magyar szépliteratúrának.

A róla szóló költészetét elemző legújabb munkát Tolcsvay Nagy Gábor tette közzé, s nemes egyszerűséggel a költő nevét adta címül monográfiájának. „Nagy László életművének az értékelése egymásnak teljes mértékben ellentmondó nézeteket hoz mozgásba ma is” – írja a bevezetőben a szerző. A kiadó szerint: „Minden egyes kötet új-szerű értelmezést igyekszik adni a művekről” – s ezt a Tegnep és Ma-sorozatnak ez a darabja is igazolja. Mind-

két megállapítás axiómának tekinthető: összefüggésük nem csak egyértelmű és nyilvánvaló, hanem kiindulópont is.

Nagy László költészetét olyan poétikai miliő jellemzi, amely nem könnyíti meg a monográfiászerzők elemző munkáját. E kötet természetesen módon vállalkozik arra, hogy különböző szempontú megközelítésekben mond véleményt a pályáról, az életútról, s főképpen a művek keletkezéstörténetén túlmutató küldetésstudatról, arról a hatásrendszeréről, amely nem csak életében, hanem napjainkban is jelen van.

Tolcsvay Nagy Gábor kötetének fejezetcímei önmagukban is tájékoztatást adnak az olvasónak arról, hogy a művek megközelítésének számos olyan vonatkozása lehet, amely nem csak segít jobban, hitelesen értelmezni a költő alkotásait, hanem olyan rejtett szöveg-tani összefüggésekre is rámutat, amelyek eddig nem kerültek megfogalmazásra. (Néhány fontosabb fejezet: Egy lírai beszéd megközelítése, Politikai, ideológiai kitérő, Az önálló versbeszéd kialakulásának kezdete, Az érett tragi-

kus versbeszéd, Állandósuló bizonytalanság tragikus és ironikus lírai nézőpont között.) Bizonyára sokak számára meglepő lesz számos megállapítás, ami arra utal, hogy a Nagy László-i életmű kritikai újraértékelésére szükség van. A kötet utolsó mondata nyílt üzenet erről: „Az életmű (elemzése) végső soron inkább főlészínre hozta azokat az ellentmondásokat (irodalmiakat és életvilágbelieket), amelyeket a túl lelkes hívek épp e szövegekkel próbálnak eltakarni...”

Azok számára, akik Nagy László költészetének igézetében élnek, vagy szépirodalmi tanulmányokat folytatnak, kézikönyvül szolgálhat e munka. „Verseimben hatalom van” – írta a költő az Adok nektek aranyvesszőt című kötetében. Higgyünk próféciikus szavainak, s talán e monográfia hozzásegíti a versszeretőket, hogy ismét fel-lapozzák a költő mágikus, mitologikus, a Ki viszi át a szerelmet-érzést és gondolatkört megidéző kötetét.

(Kalligram Kiadó, 210 o.)

T. J.

Menedzsment és PR-tevékenység az iskolai könyvtárban

BENKŐ ILONA

Nézz olykor tükörbe!

„És ha látod, hogy olyan a képed, mint ha citromba haraptál volna, gondolkozz el! Az emberek sokkal szívesebben fogadják a vidám, mosolygós arcot.

Az ilyen arc fertőz. Mások is vidámak lesznek tőle. Ezt ne téveszd szem elől! Nézz olykor tükörbe!”¹

Mit jelent az, hogy menedzsment?

Az emberi, fizikai, pénzügyi és információ-források tervezése, szervezése, irányítása és vezetése a szervezet céljai sikeres elérése érdekében.

Mi a könyvtár a 21. század küszöbén?

Dokumentumgyűjtemény, amely egy célcsoport számára fizikai, bibliográfiai és intellektuális hozzáférést nyújt olyan személyzet segítségével, amelyet a célcsoport információs igényeihez igazodó szolgáltatások és programok biztosítására képeztek ki. Mondhatnám azt is, hogy egy korszerű technológiákkal felszerelt igazi **információs bázis**.

1. Menedzsment-funkciók

1.1. Stratégiai tervezés – Küldetés

- elképzelések – **misszió-küldetés**
- jövőkép kialakítása,
- célok meghatározása,
- céljaink eléréséhez szükséges tevékenységek, eszközök,
- a legjobb kiválasztása,
- A könyvtár erős és gyenge pontjainak vizsgálata.
- **Marketing**
- **Projektek** – konkrét témák kidolgozása és megvalósítása (MEK) projekt, Könyvtárosasszisztens program, Könyvtárinformatikai fakultáció).
- Költségvetés.
- A tervek felülvizsgálata.
- Új lehetőségek keresése.
- Rugalmasság.

- Challenge day – Kihívások (tartsunk lépést a rohamosan fejlődő technikákkal).

Misszió=Küldetés

- Határozzuk meg a könyvtár funkcióját, helyét az intézmény (lehet iskola, pedagógiai intézet, kutatóintézet stb.) rendszerében.
- Alkalmazkodjunk és építsük be elképzeléseinket az aktuális intézmény koncepciójába, stratégiai tervébe.
- Tegyük magunkat fontossá és nélkülözhetetlenné!

Célok

Rövid és hosszú távú célok

- A könyvtár tegye lehetővé a tanuláshoz szükséges forrásokat.
- Legyünk jártasak a multimédiákon való navigációban (Ld. tematikus anyaggyűjtés).
- Igénykutatás (esetünkben tanárok, diákok, az iskola profilja).
- Készítsük fel a diákokat (könyvtárhasználókat) a könyvtár és információs források használatára. Könyvtári órák tartása. Fakultációk.
- A szellemi munka technikájának megtanítása.
- Szolgáltatások – a könyvtár legyen képes a szükséges szolgáltatások ellátására:
 - kölcsönzés,
 - tájékoztatás,
 - tanulási lehetőségek,
 - könyvtári informatika, könyvtárhasználat tanítása,
 - részvétel a kerettanterv kidolgozásában.

Marketing (ld. még PR)

A marketing azoknak a tevékenységeknek a gyűjtőfogalma, amelyeknek célja a termékek leghatékonyabb eljuttatása a használóhoz, ill. a vevőhöz.

A piacelemzés lépései – kereslet – igény.

Kölcsönzők csoportjai.

Egy iskolai könyvtár esetében egyébként könnyebben behatárolható ill. meghatározható az igény és elvárás, mint egy közművelődési könyvtárban, ahol előre nem látható igények adódhatnak. Természetesen minden iskolában különböző szintű elvárások léteznek.

A környezeti felmérés ezért leegyszerűsödik az oktatási intézményben. Bár ugyanilyen váratlanul adódhatnak új igények. Pl. Európai Unió gyűjtemény kialakítása, esszék, pályázatok, szakdolgozatok írásához tanácsadás ill. útmutatás.

Marketing-mix (ld. bővebben PR)

- A könyvtár mint információs bázis küldetése.
- Nyitvatartási idő. Van egy kötelező nyitvatartási idő. Mérjük fel, ha ezt meghaladóan van igény a könyv-

¹ Parkinson, Northcote C.–Rustonji, M. K.: Munkahelyi sikerkalauz. Bp.: 1994, lkva. 134 p.

tárhasználatra, hogyan tudjuk megoldani. Diákok vagy kollégák bevonása.

- Felhasználók – lehetséges felhasználók – vezetők, tan-testület, diákok, külső intézmények.
- Kapcsolatok – emberekkel, intézményekkel, könyvtárközi kölcsönzés.
- Nyitott kapuk stratégiája.

Rövid távú tervezés

- Pl. könyvtári honlap készítése.
- Tematikus anyaggyűjtés.
- Irodalomjegyzék elkészítése.
- Akadályok felderítése.

Projekt

- Olyan tevékenységsorozat, amely időben és feladatokban meghatározott célra irányul. Így meghatározható, hogy egy adott projekthez mennyi forrásra (idő, munkaidő, információ, berendezés, helyiség) van szükség.
- Meghatározott időtartama van. (Pl. irodalomkutatás egy adott témában, tájékoztató kiadvány szerkesztése, honlapok készítése, esszék készítése stb.).
- Projekt koordinálása és irányítása.
- Minőségbiztosítás
- Problémák megoldása
- Külső kapcsolattartás – hidak – átjárók biztosítása.
- Módszertanok (pl. rendelés, beszerzés, könyvtárközi kölcsönzés stb.).

Hosszabb távú tervezés

Költségvetés tervezése

Ez látszatra egyszerűbb feladatnak tűnik egy iskolai könyvtár esetében. Ha színpalak mögé nézünk, akkor hamarosan rájövünk, hogy nem is olyan egyszerű. (Ld. később a Kommunikáció – Tárgyalástechnika)

1.2. Irányítás, ellenőrzés

- Az elvégzett tevékenységek és elért eredmények összevetése a célokkal, tervekkel, a további tervezés feltételeinek megteremtése.
- TQM=teljes körű minőségmenedzsment a könyvtárban.
- TQM=(Total Quality Management) az a minden tevékenységet felölelő menedzsment filozófia, amelynek segítségével a használói és társadalmi igények, valamint a szervezet céljai a legeredményesebb és a leginkább költséghatékony módon, az összes munkatárs teljesítőképességének növelésével, folyamatos tökéletesítés által elérhetők.
- Folyamatos kihasználtság.
- Nonstop képzés, továbbképzés, tanulás.
- Minőségfejlesztés.
- Normatívák.

1.3. Szervezés

- Kapcsolatok tervszerű és tudatos kialakítása az emberek és eszközök ill. emberek és emberek között.

— **Hierarchia** – hierarchikus szervezet.

— **Sakkjátszma – több szereplővel**

- Ha már idáig eljutottunk, jó irányban haladunk. Vezetők, beosztottak, részlegek kapcsolata (vezetés, tan-testület, diákok). Illeszkedjünk be az intézmény hierarchikus rendszerébe. Ne alkalmazzuk a projekciót a kezdeti esetleges kudarcok esetén.
- Próbáljuk meg nem a partvonalról szemlélni a mecseset. Játsszunk, dolgozzunk együtt!
- A könyvtár integrációs lehetőségeinek feltérképezése, koordinálása.
- Az iskolai könyvtár megváltozott szerepének kihasználása, új stratégiák kidolgozása.
- A könyvtárostánárok magasabb szinten! Vegyük észre, hogy megnövekedtek a követelmények a könyvtárostánárokkal szemben. Magasabb tudásszint – magasabb színvonal.

Soha ne add fel!

- Csak akkor értünk el bármit is, ha makacsul kitartunk eredeti elképzeléseink mellett, és soha nem adjuk fel.
- Ez valóban igaz! Tartsunk ki a végsőkig és ne hátráljunk meg.
- Tanuljunk meg, hogy rendkívül sok múlik a vezetésen, ezért kövezzük ki az utat! Lépésről lépésre haladjunk a kitűzött célunk felé. Ne legyünk türelmetlenek!
- „Foglalkozz azzal, amihez értesz, a többit pedig bízd másokra!” Soha ne szégyeljünk segítséget kérni másoktól, akár diákoktól is! Semmit sem veszítünk tekintélyünkéből, ha másoktól kérünk tanácsot!

1.4. Kommunikáció

- A célok elérése érdekében az emberek kiválasztása, értékelése, képzése, továbbképzése, motiválása. Bevonásuk a feladatokba és a velük való kapcsolat fenntartása.
- Bizonyítsunk és mutassunk fel eredményeket! Tegyük érdekeltté másokat a projektben való közreműködésben!
- **Önkontroll.** Ismerjük meg (és el) saját erős ill. gyenge pontjainkat!
- Vonjunk be másokat terveink megvalósításába – **team munka.** Kell egy csapat! Tartozunk a csapathoz, ne maradjunk ki a fontos eseményekből, tervekből!

1.4.1 Kreatív gondolkodás és a Brainstorming

- Az analitikus és a kreatív gondolkodás (oldalirányú=laterális, vertikális) közti különbségek.
- Rendezzünk ötletbörzét és engedjük szabadjárá gondolatainkat. Alkalmazzuk a kétféle **Brainstormingot!** Minden ötlet elfogadása ill. az irányított ötletbörze. (Magyar Elektronikus Könyvtár, Oktatókutató Intézet)
- **Mentori** kapcsolat – fiatalabbak segítése, támogatása (Közös pályázatok készítése – Soros, ISZ)
- **Egymásra figyelve!** Vegyük észre a másik eredményeit, elképzeléseit. Hallgassuk meg egymást! Ismerjük el mások

szakmai tudását. Fogadjuk el a jó ötleteket. Legyünk nyitottak a változásokra!

– **Tisztelet és szeretet!** Valóban ezek a varázsigék. Tart-suk tiszteletben mások elképzeléseit!

– **Motiváció** – a célok vagy jutalmak elérése érdekében energiabefektetésre irányuló akarat. Vizsgáljuk meg, hogy mi motiválja az embereket!

Maslow-elmélet szükségletek. Fiziológiai szükségletek, biztonsági szükségletek, társas szükségletek, megbecsülési (önbecsülés és mások által való becsülés), önmagvalósítási szükséglet.

— Mi a **motiváló tényező?**

— Elismerés, dicséret, felelősség, fizetés, biztonság, beosztást stb.,

— pszichikai hatások,

— etika – erkölcsi normák betartása és betartatása,

— gátlások leküzdése, legyőzése,

— csapatmunka,

— egyéni képességek kibontakoztatása.

Törekedjünk a közvetlen emberi kommunikációra! Legyen türelmünk az elképzelések meghallgatására. Tolerancia és a másság elfogadása.

Több irányú kommunikáció felfelé és lefelé.

1.4.2. A kommunikáció típusai

— Szóbeli (verbális).

— Nonverbális.

— Metakommunikáció.

Használjuk ki a korszerű technikák adta lehetőségeket, gyakran csak ez az egyetlen járható út!

Ne idegenkedjünk az újszerű megoldásoktól!

Meghallgatás és megértés.

Információs csatornák ismerete és alkalmazása.

1.4.3. Tárgyalás – tárgyalástechnika

Tárgyalás: ismeretek és emberi energiák bevetése olyan céllal, hogy megnyerjük mindazok jóindulatát, akiktől akarunk valamit.

A konfliktusok, problémák kezelésére a közvetlen emberi kommunikáció és a jól kialakított tárgyalástechnika a legjobb megoldás.

Olykor akadályokba ütközünk és nem sikerül terveink megvalósítása. Fontos a jó fellépés és a hatásos tárgyalástechnika.

— Léghőteremtés – indítás.

— Téma kiválasztása.

— Nyitó lépések – nyitás.

— Irányítás – ki kit irányít.

Tárgyalás

— Felderítés, ajánlattétel, alku, megállapodás, ratifikálás.

— Stressz.

A tárgyalás típusai

— **Laterális – széles frontú (francia stílus)**

— Előbb tisztázzuk a téma egészét, majd belemegyünk a részletekbe.

— Már a felderítés szakaszában felsorolják a témákat.

— Mindkét fél felvázolja az álláspontját.

— Ajánlatot tesznek.

— **Vertikális megközelítés – mély előrenyomulás (amerikai)**

— Témáról témára haladunk előre.

— Belekezdünk egy témába és lemélyedünk benne, majd következik a 2., 3. téma stb.

— Ajánlattétel, alkudozás.

— Egy témában megállapodnak, ezután térnek rá a következő témára.

A tárgyalás levezetése

— Felderítés.

— A stratégia felülvizsgálata. Tudjunk menetközben stratégiánkon változtatni!

— Ajánlattétel – alku.

— Folyamatirányítás.

— Emberi tényező.

— Taktika (pl. szünet alkalmazása).

— Megegyezés.

A tárgyalásnál rendkívül fontos a kommunikáció szerepe

— Beszéd – hang – hangerő – beszédtempó.

— Személyes hatás.

— Nonverbális kommunikáció.

— Figyelem.

— Hallgatás.

— Léghőteremtés.

„Ne tárgyalj soha félelemből, de ne féljünk tárgyalni.”

(J. F. Kennedy)

1.4.4. A stressz

Néha úgy érezzük, hogy nem bírjuk tovább és nem látunk kiutat a problémák kezelésére. A dolgok kezdenek reménytelenné válni.

Ilyenkor bukkan fel a néha hasznos, de sokszor káros stressz. Mi a stressz? A szervezet védekezési reakciókban megnyilvánuló állapota a káros ingerekkel szemben.

Stresszkezelés és védekezés:

Selye: „Ne azért élj, hogy dolgozz, hanem azért dolgozz, hogy élhess.”

Tudjunk nemet mondani!

— Mielőtt bármit teszel – ne tégy semmit!

— Tanuljunk meg kikapcsolni!

— Fújjuk ki a gőzt!

— Merjünk játszani! Lazítsunk!

2. PR=Public Relations

PR avagy amiről kevés beszélni, hanem szünet nélkül csinálni kell!

PR=az egyének, a szervezetek és környezetük közötti kapcsolat alakításának egyik eszköze. Célja, hogy kétirányú

kommunikáció szervezésével kedvező képet alakítson ki és tartson fenn.

Image=arculat, a vállalatról kialakított kép – márka image, egységes kép a vállalkozásról, ha összességében pozitív, úgy elemeiben is jó tények, vélemények, kedvező érdekek fejeződnek ki benne. Fizikai tárgyokról, személyekről, gazdasági szervezetekről stb. különböző személyekben kialakult kép.

Marketingkommunikáció

- értékesítéscentrikus tájékoztatás
- közvetlen módszere a reklámozás
- közvetett módszere a Public Relations

PR-

- Attitűd: üzleti magatartásforma, nyíltság, a közvélemény előtti pozitív megjelenés, a piac pozitív befolyásolása, őszinteség, bizalom.
- Az egyének és szervezetek közötti kapcsolat kialakítása (MEK, Oktatáskutató Intézet, OKSZI, FPI más iskolák, intézmények, szervezetek).
- Vegyünk részt rokon területek munkájában (Pl. informatika stb.)
- Ne szigetelődjünk el és ne zárkózzunk be egy önként felépített elefántcsonttoronyba!

Management

Marketing mix

- Product — Place
- Price — Promotion

Kapcsolattartás

- Külső PR — Belső PR

Marketing mix=a vállalati marketingeszközök különböző piaci helyzetekben alkalmazott koordinációja

- product (termék)
- price (ár)
- place (terület, hely)
- promotion (reklám, a termékek vásárlásának előmozdítása)

PR-eszközök

— Külső PR

- szervezeten kívüli partnerkapcsolatok ápolása

— Belső PR

- a szervezet saját munkatársainak bizalmát alapozza meg

A reklám és a PR közötti különbségek

— A reklám célja

- az eladás
- közvetlen befolyásolás
- taktikai szerepkör
- egyoldalú kommunikáció
- a kereskedelmi munka része
- válogatott információ
- közvetlenül profitorientált
- potenciális fogyasztói magatartás

— A PR célja

- a bizalom, megértés, konszenzus megteremtése
- közvetett befolyásolás

- stratégiai szerepkör
- kétoldalú kommunikáció
- szervezeti management része
- teljes információ
- a szervezeti és közérdek együttes képviselője
- a teljes környezethez szól

PR-eszközök: belső és külső

— Belső PR

- A saját dolgozókra irányul
- Célja: a vállalati célokkal való azonosulás magasabb szintje, a hatékonyabb munkavégzés elősegítése

— Külső PR

- a környezetre irányul
- igazgatási, társadalmi szervek
- szállítók, vevők
- kulcsemberek, sajtó
- lakossági (potenciális vevők)

A PR RÉSZTERÜLETEI

Kommunikáció

Információk cseréje vagy az a tevékenység, amellyel üzeneteket juttatunk el egyik féltől vagy csoporttól egy másikhoz.

Külső kapcsolatok (External Relations)

A szervezet teljes külső környezetével kialakított kommunikációs kapcsolatok szervezése, a részletezésre kerülő kapcsolat körök gyűjtőkategóriája.

Marketing PR (Consumer Relations)

- Értékesítéscentrikus információcsere.
- A szervezet teljes PR-tevékenységének az a része, amely a marketingnyilvántartás bizalmi környezetét alakítja ki.
- A Marketing PR szorosan kapcsolódik a marketingkommunikáció egyéb elemeihez.

Tanácsadás (Counselling)

- A szervezetek vezetői tevékenységének segítése a stratégiai és taktikai döntésekben, elsősorban a szervezeti kommunikációban és kapcsolatépítésben.
- A PR munka része a szervezeti tevékenység véleményezése, javaslattétel a kommunikációs problémák megoldására.

Kutatás (Research)

A PR folyamatát megalapozó, információt gyűjtő és elemző tevékenység, amely a szervezet belső és külső viszonyainak megismerését szolgálja.

Belső kommunikáció (Internal Communication, Employee Relations)

A szervezet vezetőinek és munkatársainak, illetve csoportjainak egymás közötti szervezeti információcsereje.

Személyes kapcsolatok (Human Relations)

A PR-tevékenységhez kapcsolódó önálló kategória, az egyének közötti kommunikációs kapcsolatok alakítását célozza.

Szakmai kapcsolatok (Professional Relations)

A szervezet szakterületéhez kapcsolódó tudományos, oktatási, szakmai és érdekképviseleti szervezetekkel történő kommunikáció szervezése.

Pénzügyi-szervezeti kapcsolatok (Financial Industrial Relations)

A szervezet és a pénzügyi környezet szereplői közötti kommunikáció szervezése.

Támogatás (Aid)

Olyan tevékenység, amely a szervezet kedvező megítélésének erősítését szolgálja más szervezet, egyén vagy tevékenység presztízsének felhasználásával.

Területei:

- szponzorálás
- mecenatúra

Mecenatúra (Donation)

Ellenszolgáltatás nélküli támogatás nyújtása (tanár–diák, tanár–tanár).

Lobbizás

A törvényhozói, jogszabályalkotói és végrehajtói hatalom képviselőinek szabályozott keretek között történő meggyőzése a szervezet vagy csoport érdekeinek érvényesítése. Hazai szabályozás szükséges (Iskolai könyvtári szakreferensi tevékenység – OKSZI – Bod Péter Könyvtárhasználati Verseny – lobbizás: az első 3 helyezett központi ünnepélyen kapja meg a díjakat, plusz pénzjutalom a diákoknak, a könyvtári szakma elismerése országos szinten).

Médiakapcsolatok (Media Relations)

A nyomtatott és elektronikus sajtó intézményeivel, a szerkesztőségekkel, a kiadókkal és azok munkatársaival, az újságírókkal fenntartott kapcsolatok szervezése a szervezet „publicitása” érdekében, a szervezet iránti érdeklődés fenntartásával.

Területei:

- szerkesztőségi kapcsolatok,
- újságírói kapcsolatok,
- publicitás.

Szerkesztőségi kapcsolatok (Editorial Relations)

A sajtóorgánumok szerkesztőségeivel történő kapcsolatok ápolása, a szerkesztői munka orientálása.

Publikáljunk más profilú folyóiratokban is. (Pl. Inspiráció – ISZE lapja)

Újságírói kapcsolatok (Press Relations)

Rendszeres informálás és kapcsolattartás az újságírókkal.

Publicitás (Publicity)

Célzottan tervezett, hírértékűvé formált üzenetek terjesztése a kiválasztott médiumokon keresztül egy szervezet vagy személy érdekében elősegítésére, a médiának fizetendő ellenszolgáltatás nélkül.

PR-szakember (Public Relations Practitioner)

A PR szakterületét ellátó gyakorlati szakember megnevezése.

Feladatai:

- a szervezet és környezete közötti kommunikációs kapcsolatok elemzése,

- a szervezet és környezete közötti kommunikációs programok szervezése,
- a szervezet és környezete közötti kommunikációs programok tervezése és kivitelezése,
- a szervezet és környezete közötti kommunikációs programok kiértékelése.

A PR-re vonatkozó törvényeket alkalmazzuk a gyakorlatban!

- Pályázatok – Pályázzatok!
- Versenyek – Versenyezzetek!
- Kiállítások rendezése.
- Konferenciákon, rendezvényeken való részvétel.
- Különgyűjtemények kialakítása.
- Internet szakmai anyagok készítése.
- Bemutató órák – multimédiás bemutató órák tartása a szaktanárokkal közösen. (Ld. Behálózva avagy a hálózat csapdájában c. Bemutató órák a KFG-ban).
- Tanulmányozzuk a szakirodalmat és legyünk mindenkor tájékozottak!

„A közvéleménnyel az oldaladon nincs, ami ne sikerülne. Ha ellened van, semmi sem sikerülhet.”

(Abraham Lincoln)

Köszönetet mondok azoknak, akik 1998. októbere óta támogatták munkámat:

Országos Közoktatási Szolgáltató Iroda: *Varga Márta* igazgató, Könyvtárostanárok Egyesülete: *dr. Ambrus Andrásné, Dán Krisztina, Kalmárné Morcsányi Rozália*, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum: *Balogh Mihály* főigazgató és *dr. Celler Zsuzsanna*, Karinthy Frigyes Gimnázium.

Irodalom

1. *Mikulás Gábor*: Menedzsment. Nyíregyháza: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Könyvtárak, 1999. 273 p.
2. *Norfolk, Donald*: Stressz kalauz. Bp.: 1997, Bagolyvár. 151 p.
3. *Pelejtei Tibor*: A kommunikáció szervezésének gyakorlati kézikönyve és kiegészítő szakismeretei. Bp.: Kello, 1991. 173 p.
4. *Rawlinson, Geoffrey*: A kreatív gondolkodás és az ötletbörze. Bp.: 1989, Novotrade, 119 p.
5. *Scott, Bill*: A tárgyalás fortélyai. Bp.: 1988, Novotrade, 191 p.
6. *Selye János*: Életünk és a stressz. Bp.: 1973, Akadémiai K. 328 p.

Ajánlott irodalom

1. *Bátonyi Viola*: Könyvtári marketing: Bp.: 1997. OSZK. 73 p.
2. *Coote, Helen*: Hétköznapi marketing. Bp.: 1998. OSZK., 52 p.
3. *Hall, Edward T.*: Rejtett dimenziók. Bp.: 1996, Háttér K., 264 p.
4. *Berne, Eric*: Emberi játszmák. Bp.: 1987, Gondolat, 250 p.
5. *Scott, Bill-Söderberg, Sven*: Menedzselés felsőfokon. Bp.: 1987, Novotrade. 208 p.
6. *Téglási Ágnes*: Változások menedzselése. Bp.: 1996, OSZK 63 p.
7. *Woodcock, Mike-Francis, Dave*: A felszabadult menedzser. Bp.: 1988, Novotrade, 271 p.
8. *Zalai Kovács Éva*: A Total Quality Management (TQM) alkalmazása a könyvtárban. Bp.: 1996, OSZK 85 p.

Konfliktusok, kapcsolatok az iskolai könyvtárban

KOVÁCSNÉ GARAMSZEGI MARIANNA

A századforduló korszerű iskolai könyvtári modellje olyan, amely a szakszerűen elhelyezett és feltárt gyűjteményével, sokoldalú szolgáltatásaival, a számítógépes információs hálózaton elérhető forrásokat is továbbítva az iskola egész tevékenységét átfogó forrásközpontként működik. Az önálló ismeretszerzés elsajátítása érdekében tantervi program szerint szervezi, és a tantestülettel *közösen* megvalósítja a tanulók könyvtárhasználati felkészítését. Egyúttal széles körű lehetőséget kínál az olvasásfejlesztésre, a csoportos és egyéni tanulás technikájának, módszereinek az elsajátítására.¹

Az információs társadalom kihívásainak is megfelelő iskolai könyvtárak (forrásközpontok) megvalósulásának elengedhetetlen feltételei közé tartozik a jól képzett könyvtárostánár, aki átgondolt PR-munkát folytat, és tudatos kapcsolatépítő tevékenységével valósítja meg a maga elé tűzött célokat. Kapcsolatteremtése magában foglalja a belső kapcsolatrendszer tudatos alakítását az iskolavezetéssel, a tantestület tagjaival, a tanítványokkal. A külső kapcsolatrendszer kifejlesztése a felügyeleti szervekkel, partnerintézményekkel, az iskolai könyvtár elfogadtatását, az iskolai könyvtárról kialakítandó pozitív kép megvalósítását szolgálja.

A sikeres kapcsolatteremtés két fontos láncszeme:

1. A célszerűen alkalmazott kommunikációs módok:

- Személyes kommunikáció (szóbeli beszélgetés, beszámoló, tájékoztató értekezletek, személyes tájékoztatás stb.)
- Csoportkommunikáció (éves beszámoló, rendezvények, beszámoló stb.)
- Tömegkommunikáció (televízió, internet, sajtóközlemények stb.)

2. A könyvtárostánár személyisége:

A könyvtárostánár legfontosabb személyiségjegye a jó kommunikációs készség, a nyitottság. Olyan kollégák tudják sikerrel venni az akadályokat, akik képesek arra, hogy megértsék az „én-üzeneteket”, és értő figyelemmel hallgassák a tanulókat és a tantestület tagjait. Fontos, hogy kreatív egyéniségük lévén képesek legyenek az új információk befogadására és továbbítására, folyamatos együttműködésre az in-

tézményvezetővel, a tantestülettel és az iskola diákjaival. Természetesen nem minden kolléga rendelkezik ezekkel a tulajdonságokkal, de felnőtt korban a személyiségjegyek tudatosan alakíthatók, formálhatók.

Azt csak maga a könyvtáros tudja meghatározni, miben és mennyire kell saját attitűdjén, magatartásán, kommunikációs technikáján változtatni, hogy mindezek érvényesüljenek.

A könyvtárostánár kapcsolatrendszere igen széleskörű. Koncentrikusan bővülő kapcsolataik szerteágazók, így biztosan lesznek olyan területek, amelyekkel a következő felsorolás kiegészíthető.

A könyvtárostánár intézményen belül kialakított kapcsolatrendszere

- Iskolavezetés, gazdasági vezető, technikai alkalmazottak (pl.: rendszergazda, stúdióvezető), adminisztratív munkatársak.
- Tantestület: tanítók, tanárok, napközi-szabadidő felelősök, osztályfőnökök, munkaközösség-vezetők, helyi speciális pedagógiai teamek.
- Tanulók (látogatók, olvasók, diák újságírók, kiskönyvtárosok stb...)
- Szülők: SzM, Iskolaszék.

Kapcsolattartás az iskolavezetéssel

A könyvtár működési stabilitásának alapfeltétele, hogy az iskolavezetés ismerje a könyvtári munka szakmai és könyvtárpedagógiai elemeit, és fontosnak tartsa az önálló ismeretszerzésre nevelést. Elengedhetetlen, hogy élő, jó együttműködés legyen az intézményvezetés és a könyvtárostánár között.

A könyvtárostánár feladata, hogy tudatosítsa az intézményvezetéssel a könyvtár szerepét a tanulás-tanítás folyamatában.

A kapcsolattartás formái:

- egyéni beszélgetések, munkaértekezleten rendszeres beszámoló a szakmai munkáról, a könyvtárpedagógiai tevékenységről,
- tervező értekezleten, pályázatok, projektek megbeszélésein való részvétel,
- közös szerzeményezés a tantestület tagjaival és az intézményvezetőkkel.

Együttműködési lehetőségek, partnerkapcsolatok a tantestület tagjaival:

- Pályakezdő, iskolába érkező új kolléga számára az iskolai könyvtár bemutatása.
- Kollégák megismertetése az alapozó könyvtárhasználati ismeretek tartalmával, közös szaktárgyi óravezetés

(pl. biológiaóra a könyvtárban: a könyvtárhasználati ismereteket a könyvtárostánár tanítja, a szaktárgyi részt a szakos kolléga).

- Kollégák megismertetése a szaktárgyi információhoz jutás korszerű technikájával (ismeretszerzés adatbázisról, multimédia használata, internethasználat...).
- Szabadidős foglalkozások, tanulmányi versenyek, vetélkedők alkalmával az együttműködés igen bőséges lehetőségeket kínál.

Tanulókkal való kapcsolattartás

- A könyvtárba rendszeresen járó diákokkal mindennapos, élő kapcsolatot alakíthat ki a könyvtárostánár. Az egyéni beszélgetések sokszor nem az irodalom rejtelmeiről szólnak, hanem sokkal inkább egyéni problémákat tárnak fel. A diákok egy olyan személytől várnak segítséget, akivel „büntetlenül” megbeszélhető minden probléma.
- Könyvtárhasználati órákon, könyvtárban tartott szakórákon, szaktárgyi vetélkedőkön, író-olvasó találkozókon csoportos foglalkozás keretében találkoznak a diákok és a könyvtárostánár.

A könyvtárostánár lakóhelyén kialakított iskolán kívüli kapcsolatrendszere

Kapcsolatot tarthat fenn a könyvtárostánár:

- *A fenntartóval:* az Oktatási Iroda könyvtári ügyekkel megbízott munkatársával.
- *A könyvtárosok szakmai közösségeivel:*
- könyvtárostánárok munkaközösségével, iskolai báziskönyvtár vezetőjével, lakóhelyi gyermek-könyvtárosokkal.
- *Pedagógiai szakmai szolgáltató intézet munkatársával:*
 - szaktanácsadókkal,
 - tankönyvtárossal,
 - a pedagógiai könyvtár alkalmazottaival.
- *Helyi művelődési intézmények munkatársaival:*
 - népművelőkkel,
 - a helytörténeti gyűjtemény gondozójával,
 - a teleház, telekunyhó működtetőjével.
- *A média helyi képviselőivel.*

Kapcsolattartás a fenntartóval

- Tájékoztatás a statisztikai adatokról. (Pedagógiai programokhoz szakanyag nyújtása)
- Részvétel a szakmai döntések előkészítésében, pl.: a megye oktatási ágazatának fejlesztési tervéhez (hosszú- vagy középtávú tervek kidolgozásához), javaslat készítése az iskolai könyvtárak helyzetéről, piskolaösszevonások esetén a két könyvtári állomány egyesítésének a megvalósítására vonatkozó tervek előkészítése.

Kapcsolattartás a szaktanácsadóval (megyei, fővárosi, kerületi)

- Könyvtárostánári munka értékelése, egyes iskolák (intézmények) tartalmi munkájának elemzése, az iskola könyvtári helyzetének bemutatása,
- báziskönyvtári munka értékelése,
- módszertani tanácsadás a könyvtárhasználatra neveléssel kapcsolatban,
- a tehetséggondozás, az olvasási igény emelése területén a könyvtárban végzendő tevékenységhez nyújtott segítségadás,
- információnyújtás dokumentumok hozzáférési lehetőségeiről hagyományos vagy online tájékoztatás kapcsán.

A könyvtárostánár együttműködése országos szakmai szervezetekkel

Egyesületekben való részvétel: MKE, Hunra, Könyvtárostánárok Egyesülete. Az évenként több alkalommal megrendezett továbbképzések, a kiadott szakmai tájékoztatók korszerű információkat biztosítanak a könyvtárostánárok számára. A valóban nyitott egyéniségek a tapasztalatszerzésen kívüli emberi kapcsolatok formálására is felhasználják a szakmai fórumokat.

Esetenkénti együttműködés

- *Főiskolákkal, egyetemekkel:* szakmai gyakorlatok vezetése, szervezése.
- *Oktatási Minisztériummal:* éves statisztika szolgáltatása.
- *OKI, OKSZI, OPKM:* szakmai programokon való részvétel.

Amikor sem a könyvtárostánár, sem a felhasználó nem tud a másik kedvéért változtatni magatartásán, és úgy látják, hogy kapcsolatukban az igények konfliktusa lépett fel, eredményre az vezet, ha megállapodnak, hogy egyikük sem él hatalmával a maga győzelme érdekében a másik veresége árán. A könyvtárostánár szem előtt tartja a felhasználó igényeit, de figyelembe veszi a sajátjait is. Ezért igyekezni kell mindkét fél számára elfogadható megoldást találni, így a kapcsolatuk mindig egészséges lehet.

Ehhez az egészséges kapcsolat kialakításához a következő készségekkel kell rendelkezni a könyvtárostánároknak:

- a meghallgatás készségével,
- a konfrontáció készségével, melynek a közvetlen szembesítés a célja, azért, hogy befolyásoljunk valakit a problémát okozó viselkedésének megváltoztatására.

Ha az iskola vezetőségi értekezletein eredményesen tisztáznának az iskolai könyvtárra, a könyvtárhasználatra vonatkozó elvek és szabályok, a kollégák világosan megértenék, hogy mit lehet és mit nem lehet tenni az iskolai könyvtárban, így ez hozzájárulna az „el nem fogadható” viselke-

dés ritkulásához, eredményeként megelőzhetővé válna egy sor konfliktus.

A bajmegelőző én-üzenetek egyszerű kijelentései annak, amit az ember kíván vagy akar.

Az önfeltáró én-üzenetek feltárják, hogy mit gondolunk, hiszünk vagy értékelünk. Gyakran megelőzhetjük a konfliktust, ha tudatjuk a többiekkel, hogy mi az álláspontunk.

Természetesen a mindennapok során a konfliktuskezelésnek az előbb bemutatott módja nem mindig működik. A célom egy követendő módszer felvázolása volt, aminek mélyebb megismerése vezetőnek és beosztottnak, igazgatónak, könyvtárostánárnak, pedagógusoknak egyaránt eredményes lehet.

A mindannapok során a könyvtárostánár a legváltozatosabb konfliktushelyzeteket éli meg, melyeknek a megoldása a legkülönbébb lehet. Az, hogy a probléma megoldásának milyen a kimenetele, nagyban tőlünk függ, a megoldásnál azonban minden esetben arra kell törekednünk, hogy a „nincs vesztes” módszer alkalmazásával érjük el a probléma rendezését.

Bár tudom, sokszor nehezen oldható meg, de nem mondhatunk le a fenntartóval kialakítandó jó viszonyról, a tanár-kollégáinkkal, a szülőkkel, a tanulókkal kialakítandó jó kapcsolatról sem. A közművelődésben dolgozó munkatársaink szakmai együttműködése is fontos a számunkra. S mindezt azért tesszük, hogy a felnövekvő nemzedéket tudatos információszerezési technikák birtokában indítsuk az útjára.

A teljesség igénye nélkül felvázolt igen sokoldalú kapcsolatrendszer az együttműködés mellett magában hordozza a kollégák, a diákok és a könyvtárostánárok nyílt vagy rejtett ütközésének lehetőségét, amely az egyes tevékenységek szintjén tudati, érzelmi folyamatokban jelenik meg.

A **konfliktusok**, melyek megkeseríthetik a nehezen kialakított kapcsolatokat, a nem mindig könnyen elsajátítható technikákkal kezelhetővé válnak.

A következő szakirodalom alapján felvázolt technika a konfliktuskezelés egy példáját mutatja:

Thomas Gordon: Vezetői eredményesség. V.E.T. tréning. A fejlett világ vezetési gyakorlata a XXI. század küszöbén című könyvében megfogalmazta hitvallását az emberek közötti helyes kapcsolattartásról.

A minta a következő lehet:

A könyvtárostánárok és a velük kapcsolatban álló személyek (lehetnek igazgató, pedagógus, diák) a maguk igényeivel, szemléletével élik meg a felmerülő problémákat, és azzal a jogukkal, hogy külön-külön megpróbálják kielégíteni a felvetődött igényeiket.

Az iskolai könyvtárosok jelentős része igyekszik őszintén elfogadni a felhasználó magatartását, amellyel igénye kielégítésére törekszik. Amikor a felhasználó megosztja a felmerülő problémáit, a könyvtárostánárnak törekednie kell arra, hogy elfogadóan és megértően meghallgassa a kérést vagy problémát és úgy viselkedjen, hogy elősegítse a másik fél számára, hogy az rátaláljon a saját megoldására. Ha a kollégák viselkedése ütközik a könyvtárostánár igényeivel, és

emiat úgy érzi, hogy számára elfogadhatatlan a kialakult helyzet, ezt őszintén meg kell beszélnie az érintett munkatársával.

Természetesen ennek a folyamatnak a másik irányban is érvényesülnie kell. Ha a tantestület bármely tagjának a könyvtárostánár viselkedésével van gondja, az a helyes, ha az is elmondja az érintettnek. A könyvtárostánár meghallgatja, és ha a megfelelő képességek birtokában van, igyekszik változtatni viselkedésén.

Konfliktuskezelés. Ki nyer, ki veszít?

A könyvtárostánár is sokszor kerül olyan helyzetbe, amikor a konfliktusok elkerülhetetlenek. Ki kell találnia, hogyan lehet a konfliktusveszélyt a legkisebbre csökkenteni, és hogyan oldja meg azokat a konfliktusokat, amelyeket nem lehet elkerülni.

Néhány megoldásra váró konfliktus

- A fenntartó nem biztosítja a működési feltételeit.
- Az intézménnyel kapcsolatos döntések meghozatalához az igazgató nem igényli a könyvtárostánár elemző tevékenységét, az iskolai könyvtár működésével kapcsolatos információkat.
- Az iskolai könyvtár számára nem biztosítják az államháztartási törvényben meghatározott normatív támogatást.
- A tanárok egy része nem partner a könyvtárhasználati szabályok betartásában.
- A szaktárgyi órákat a könyvtárostánárral kívánja megtartatni a kolléga.
- A könyvtárostánár tudta nélkül könyveket vittek el a könyvtárból. (A könyvtár tárva-nyitva).
- A diákok nem tartják be a könyvtárhasználat szabályait.
- A szülő nem téríti meg az elveszett könyvek árát.

Természetesen ez a sor tovább folytatható, de az is megfontolás tárgya, hogy vajon minden konfliktust saját hatáskörünkben képesek vagyunk-e megoldani?!

Felhasznált irodalom:

- Vezetői eredményesség. V.E.T. tréning. A fejlett világ vezetési gyakorlata a XXI. században / Thomas Gordon. – Bp. 1998. 298 p.
- Iskolai könyvtár: Könyvtárostánárok kézikönyve / Szerk.: Celler Zsuzsanna. – Bp.: OPKM. 1998. 253 p.
- A közoktatás könyvtárai / Ugrin Gáborné. = Könyvtárhasználat. 1995. 4. sz. 3–12. p.
- Public relations az iskolai könyvtárakban. Szakirodalmi szemle. / Tóth Viktória. Kézirat. – Bp. 1999. 13 p.

Hivatkozás:

- 1. Iskolai könyvtár: Könyvtárostánárok kézikönyve. / Szerk.: Celler Zsuzsanna. – Bp.: OPKM. 1998. 36. p.

Kudarca a könyvtárban

Matematika–fizika szakos tanár vagyok. 1985 óta tartok könyvtári órákat szaktárgyaimból. Sok sikeres óra áll mögöttem. Ezekről gyakran tartottam előadásokat, ill. néhány cikkem is megjelent. Most inkább a kudarcaimról szólok, illetve azon gondolkodom, miért nem vált általánossá a pedagógusok körében a könyvtári óra tartása annak ellenére sem, hogy aki ebbe belekóstolt, és ráérezett az ízére, azt már nem kell biztatni, hogy legközelebb is vállalkozzon erre a kalandra.

Minden kezdet nehéz. Engem annak idején mélyvízbe dobtak. Három év tanítási gyakorlatot követő 6 év gyes után kaptam a feladatot az igazgatómtól, tartsak bemutató könyvtári órát. A könyvtárostanárral megpróbáltam segíteni. Kezembe nyomott egy kiadványt, mely két könyvtári szakóra leírását tartalmazta. Azon túl, hogy egy könyvtári irodalom-, ill. történelemóra leírása sok segítséget nem ad egy matematikatanárnak, rá kellett döbbenjek, a cikkek sohasemvolt órákról szólnak. (Ezt a tényt később a könyvtáros is beismerte.) Honnan tudtam, hogy nem történhetek meg? Egyszerű. Mérnöki pontossággal lefolyt órák voltak. A tanulók mindig pontosan azt a könyvet, és benne azt a mondatot találták meg, amire a tanár a munkáját építette.

Minden pedagógus tudja, hogy bármit tervezek is, a tanulók érdeklődése, előképzettsége (vagy előképzetlensége) és még sok apró körülmény befolyásolja, mi is történik az órán. Lehet, hogy sokkal messzebbre jutunk, mint terveztem, de az is lehet, hogy egy-egy fogalomnál tovább kell időzni, jobban el kell mélyíteni, mert különben a továbbiakban homokra építjük a várat. Ez az esetlegesség fokozottan érvényes a könyvtári órákra. Ez adja szépségét, de egyben nehézségét is. Mert mi történik akkor, ha a tanulók nem találják meg, amit keresniük kellett. Vagy pl. ami velem is megesett. Valószínűségi számítás volt a tananyag, a tanulók már negyedízüben vettek részt könyvtári matematikaórán. Csakhogy a szakkönyv, amiből a kérdésre keresték a választ, egyrészt kiadási événél fogva már nem használt meghatározásokat tartalmazott ugyancsak már nem használt fogal-

makra hivatkozva. Miután gyakorlatuk volt a könyvtári órák feladatmegoldásában, a tanulók azonnal keresni kezdték a nem ismert fogalmat, amit csak általános lexikonban találtak meg, így mikor rájuk került a sor, nem az általam remélt meghatározást mondták. Elég sok időbe telt, míg megnyugtatóan tisztáztuk a dolgokat, nevében neveztük a fogalmakat stb. Valószínűleg a diákokban is az az érzés maradt meg, hát ezért igazán kár volt bemenni a könyvtárba.

Természetesen azok az információk, amiket a többi csoport gyűjtött, akkor is hasznos volt, ha jó részük csak a későbbi órán került elő, mégis ebben a témában nem tartottam több könyvtári órát. Egy statisztikus fizika témakörében tartott fizikaóra azon bukott meg, hogy az iskolai könyvtár fizikaszkönyv állománya alkalmatlan volt az általam feltett kérdések megválaszolására. Itt feltehetően én is elkövettem azt a hibát, hogy az otthoni könyvtárban készültem fel az órára. Nagyon sok órám volt, naponta 5–6 órát tanítottam, az iskolai könyvtár pedig 2 órákor bezárt. Akkortájt a könyvtárosok sem kérték ki véleményemet, hogy az újonnan megjelenő szakkönyvek közül melyiket lenne célszerű megvenni. Így otthoni könyvtáram ebben a témában sokkal korszerűbb és sokrétűbb volt.

Azt a matematikaórát sem könyvelhetem el sikernek, amikor a buzgó könyvtárostanárral azonnal a matematika szakkönyvekhez terelte a diákokat, majd sorban emelte le és nyomta a kezükbe azokat a köteteket, melyeket én az előző napokban ott a könyvtárban forgattam. Ilyen erővel be sem kellett volna jönni a könyvtárba, mindössze néhány tanulót megkérni, hozza fel a könyvtárból az előbb említett könyveket. Ez sem haszontalan dolog, de nem könyvtári óra, hiszen éppen a keresés élményétől fosztja meg a diákokat.

A mai napig zavarban vagyok, ha szakemberek előtt előadást tartok, mert én soha nem tanultam a könyvtári szakszavakat, terminológiát, soha nem tanultam a könyvtár használatát, és most nekem kell erre rávezetnem diákjaimat. Képesítés és tapasztalat nélkül.

Ez az első gond, amit jelezni szeret-

nék. A pedagógusok nincsenek felkészítve könyvtári órák tartására. Nem tudják, mi az ETO, nem használták katalógust, nem tudják, mi áll a katalóguscédulán. Folytathatnám a sort. Hogyan lehet elvárni akkor, hogy szakszerű könyvtárhasználati órát tartsanak? Nem csoda, ha idegenkednek a feladattól. Ebben a kérdésben is először a tanárképzés, majd a továbbképzés terén kellene lépni. Módszereket kell adni a könyvtáros és a szaktanár kezébe, hogy válogathasson, melyik témában, mikor és hogyan tart könyvtári órát. Amíg ez nem történik meg, addig joggal idegenkednek attól a tanároktól, hogy azt tanítsák, amit maguk is csak érdeklődésből tudnak, vagy nem is tudnak.

Másodszorra említeném azt a tényt, hogy egy ilyen tanórán két tanár van jelen. A szaktanár és a könyvtárostanárral. Egymás munkáját becsülniük kell, tiszteletben kell tartaniuk a másik elképzeléseit és nem szabad eltéveszteni a szerepüket sem. Az órát a szaktanár vezeti. Itt a könyvtárostánárnak szemlélődő, hospitáló szerep jut. Esetleg végezhet olyan adminisztratív könyvtári munkát, mellyel nem zavarja az órát, s amit bármikor meg tud szakítani. Amikor a diákok megkapják a feladatokat, akkor pedig a könyvtárostanárral teendője, hogy válaszoljon a diákok könyvtári kérdéseire, felhívja a figyelmet a tartalomjegyzékre, tárgymutatóra, katalógusra, esetleg egy szakkönyvre, de soha nem szabad átvennie sem a tanár, sem a diák feladatát. Dolgoztam már együtt olyan könyvtárostánárral, aki látva, hogy az órát én vezetem, és észlelve, hogy nem szeretem, ha a diákok kezébe adja a könyvet, egyszerűen elvonult, mondván itt úgyszólván rá szükség. Rosszul látta! Nagy szükség van arra, hogy segítse a diák tájékozódását a könyvtárban, és arra is, hogy megismerje a tanulókat, hiszen órán kívül, az egyéni foglalkozás, kölcsönzés során jobban tud segíteni a diáknak, ha ismeri őt. Összefoglalva: meg kell tanulni egymás munkáját tisztelni, a szerepköröket nem eltévesztve együtt dolgozni. Ahhoz pedig emberi tapintat kell mindkét fél részéről, hogy a másik esetleg észlelt hibáit neki mondja el, ne a kívülről állóknak.

Szükség van jól felszerelt, állandóan továbbfejlesztett, korszerű iskolai könyvtárra. (A mai könyvtárak mellett ez egyre nehezebb.) Szükség van könyvtárostanárra, aki rendelkezik azokkal az ismeretekkel, mint bármelyik kölcsönkönyvtár könyvtárosa, ugyanakkor tanár is, aki felhívja tanártársai figyelmét egy-egy cikkre, kiadványra. (A tanárokat is olvasóvá neveli.) Szaktanári segítséget kér az iskola tanulói korának, érdeklődésének meg-

felelő szakkönyvek kiválogatásához. A diákok figyelmét is felhívja egy-egy újabb könyvre, folyóíratra, cikkre. Az érdeklődőkbeni osztálykönyvtárosokat szervez, akiket bevon a könyvtári munkába, illetve akik számára önképzőkör jelleggel lehetőséget ad az olvasott könyvek megbeszélésére. Szükség van olyan nyitvatartási időre, amikor a reggel 8-kor kezdő tanár is kölcsönözni tudja órája előtt a szükséges könyvet, és a délutáni kiselőadásra készülő tanu-

lót, vagy könyvtári órára készülő tanárt se zárt ajtó fogadja.

Végül, de nem utolsósorban szükség van olyan iskolavezetésre, amely elvárja tanáraitól, hogy a könyvtárhasználatot is tanítsák, segítséget nyújtsanak és bátorítsák őket ebben a munkájukban. Szakképzett könyvtárostánárt alkalmaz, s a pedagógiai program által tartalmazott könyvtárhasználati órákat valóban meg is tartja.

Oporné Fodor Mária

Egy könyv a „Szirén”-ről

Mikor kézbevettem a *Törkencziné Horváth Beáta* tanulmányát közlő könyvet, egy közel két évtizede elhangzott beszélgetés jutott az eszembe. Ugyanis a magyarországi digitális korszak kezdetén, a '80-as évek elején az egyik országos számítástechnikai megbeszélésen az akkor illetékes minisztérium illetékes képviselőjének feltettük a kérdést: Miért nem preferál a minisztérium egy rendszert, miért nem segíti az egységes rendszer elterjedését az országban, azt válaszolta: Nincs szükség rá, virágozzék minden virág.

A válasz több szempontból tartalmazott igazságot, de most a számítástechnika napi gyakorlattá válása idején tapasztalhatjuk, hogy a teljesen szabad elképzelések hova vezettek. Az oktatásban, az iskolai könyvtári rendszerben azóta sok – vajon tudja-e valaki mennyi? – könyvtárkezelő rendszer működik.

Könyvtárosként csak örülni lehet annak, hogy az iskolai könyvtárhálózatban – hála a Soros Alapítványnak –, egységes rendszer kezd elterjedni. A könyv első fejezetében olvashatunk arról, hogy a hazai iskolai könyvtárak közül 935 pályázott a preferált rendszerre.

A könyvben közölt tanulmány szerzője egyértelműen hitet tesz a „Szirén” mellett. Nem számítógépes szakemberként nem tudom eldönteni, hogy a működő könyvtári informatikai rendszer közül (Microsoft, HUNMARC, Textlib stb.) melyik a legjobb, de könyvtárosként tudvóznom tudom, hogy az iskolai könyvtári hálózatban van egy olyan, melyet sok-sok könyvtár használ. Ennek az egy rendszernek az előnyét úgy hiszem, nem kell bizonyítani.

Visszatérve az említett könyvhöz, dicséretes, ha már a Szirén van terjedőben, ennek használatát minél előbb, minél több könyvtáros tanulja meg.

Ehhez nyújt segítséget a könyv.

A szerző, aki a gyakorlatban használja a Szirént, saját tapasztalataira építve érvel a rendszer mellett. Annyira érvel, hogy a könyv fejezeteit úgy állította össze, mintha nem létezne más a hazai piacon és a gyakorlatban csak ez az egy. (Igaz, a cím is erről szól.) Az első fejezetből csak a címet említem: Miért döntünk a Szirén mellett? A Szirén által nyújtott lehetőségek. A Szirén jövője.

A miért mellett 11 érvet sorol fel a szerző. (Zárójelben említem meg, valószínű, minden rendszer mellett felhozhatnának ennyit.) A megjegyzés ellenére, félretéve minden gáncsoskodást, helyes, ha egységes rendszer valósul meg az iskolai könyvtári hálózatban. Végső érvként említi az illetékes államtitkár szavait, aki szinte reklámszerűen ajánlja a Szirént az iskoláknak.

A szerző említi, hogy a Szirénről megjelent szakirodalom milyen kevés. Fel kell tennem a kérdést, ha valóban így van, akkor az évtizede ismerős rendszer ennyire jó? Vagy a szerző nem ismeri a teljes irodalmat? Valóban, a szakirodalomról szóló második fejezet az irodalomjegyzékkel együtt csak három oldal.

A 3. fejezetben a gyakorlati felkészülésről olvashatunk. Ebben a program variációiról, a hardver háttérrel, majd a dokumentumfeldolgozás ill. a használat menetéről van szó.

A 4. fejezetben felszólítja az olvasót: Lássunk munkához! Itt mutatja be a programban használatos adatlapot is.

A 40 oldalon közölt tanulmány kiegészítéseként a Mellékletek címszó alatt közli a kiadott Installálási útmutatót, majd a két felhasználási kézikönyv (8.5 verzió, 8.6 verzió) szövegét. A szerző megemlíti, hogy „a felhasználói kézikönyv nehéz olvasmány”. Valóban, csak ebből elsajátítani a program kezelését nem egyszerű, szükség van különböző tanfolyamokra is. Az említett tanulmány és a kézikönyvek és a tanfolyamokon hallott információk és sok-sok gyakorlat vezethet el oda, hogy a számítógépesítéssel most ismerkedő iskolai könyvtárosok eljussanak oda, hogy „szellemi műhelyé” válhasson az iskolai könyvtár.

Befejezésül, mivel kevés a Szirénről szóló szakirodalom, a könyv kiadása mindenképpen hasznos, a kiadó jó szolgálatot tett a megjelentetésével. A könyv a kiadó Önképzés-Továbbképzés sorozatában jelent meg.

(*Törkencziné Horváth Beáta: Hogyan készüljünk fel a Szirén integrált könyvtárkezelő program iskolai könyvtárban történő bevezetésére. Veszprém: Megyei Pedagógiai Intézet, 1999. 182 p.*)

Tóth Dezső

CD-ROM A KÖNYVTÁROS SZAKMÁNAK

Magyar Nemzeti Bibliográfia

Az Országos Széchényi Könyvtár által épített, a Magyarországon köteles példányként beszereltetett könyvek és a Magyarországon megjelenő mintegy 10.000 periodikum adat-

bázisa, szabványos HUNMARC formátumban. Félévente jelenik meg, s amellett, hogy a könyvtárak alapvető tájékoztatási eszköze, adatforrásként is szolgál, az adatok átemelhetők más könyvtári rendszerekbe.

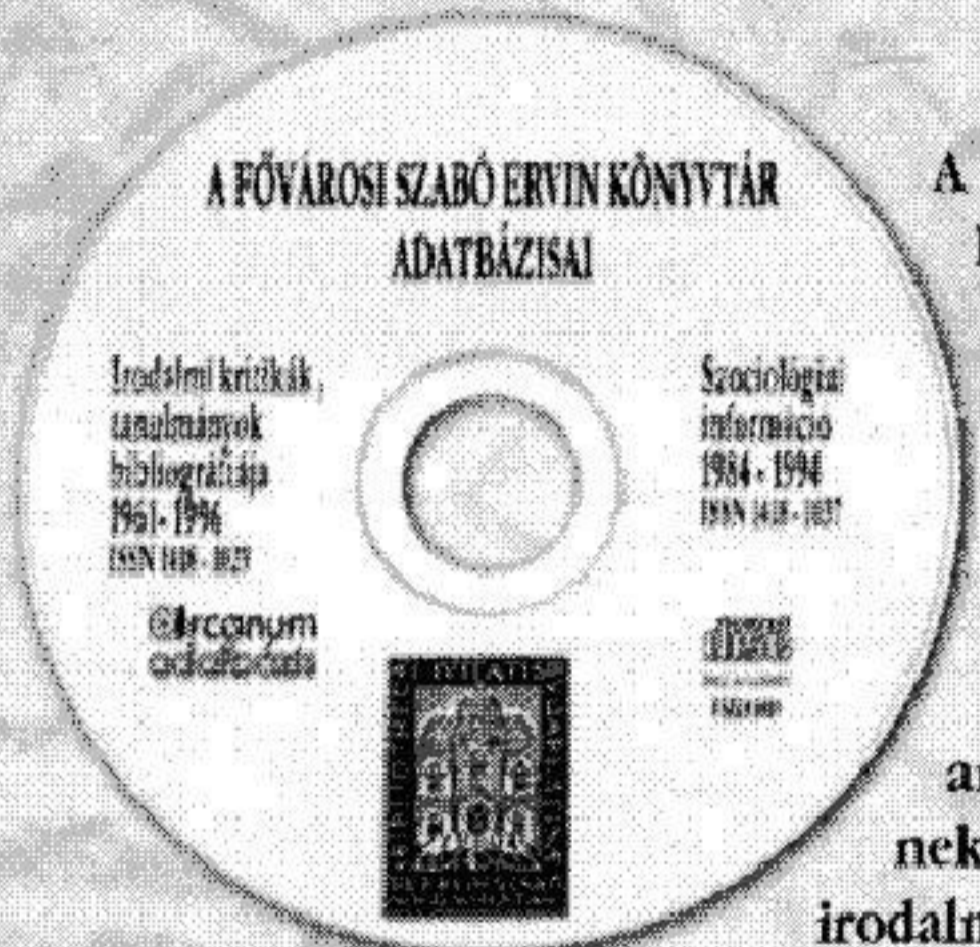

PRESSDOK

Az Országgyűlési Könyvtár sajtófigyelő adatbázisa, amely 150 hazai naplós és hetilap feldolgozásával készül.

Az 1989 óta épített adatbázis mintegy félmillió bibliográfiai tételt (egymondatos

kivonatot is) tartalmaz. A félévente CD-n, havonta hajlékony lemezen megjelenő adatbázis nélkülözhetetlen segédeszköz a hazai társadalmi, politikai élet, kultúra, gazdaság, sport kutatásának.

FSZEK CD

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár által épített irodalmi és szociológiai bibliográfiai adatbázisok az adott szakterület teljes anyagát igyekeznek feldolgozni. Az irodalmi adatbázis 1961 óta mintegy 60.000 tételt

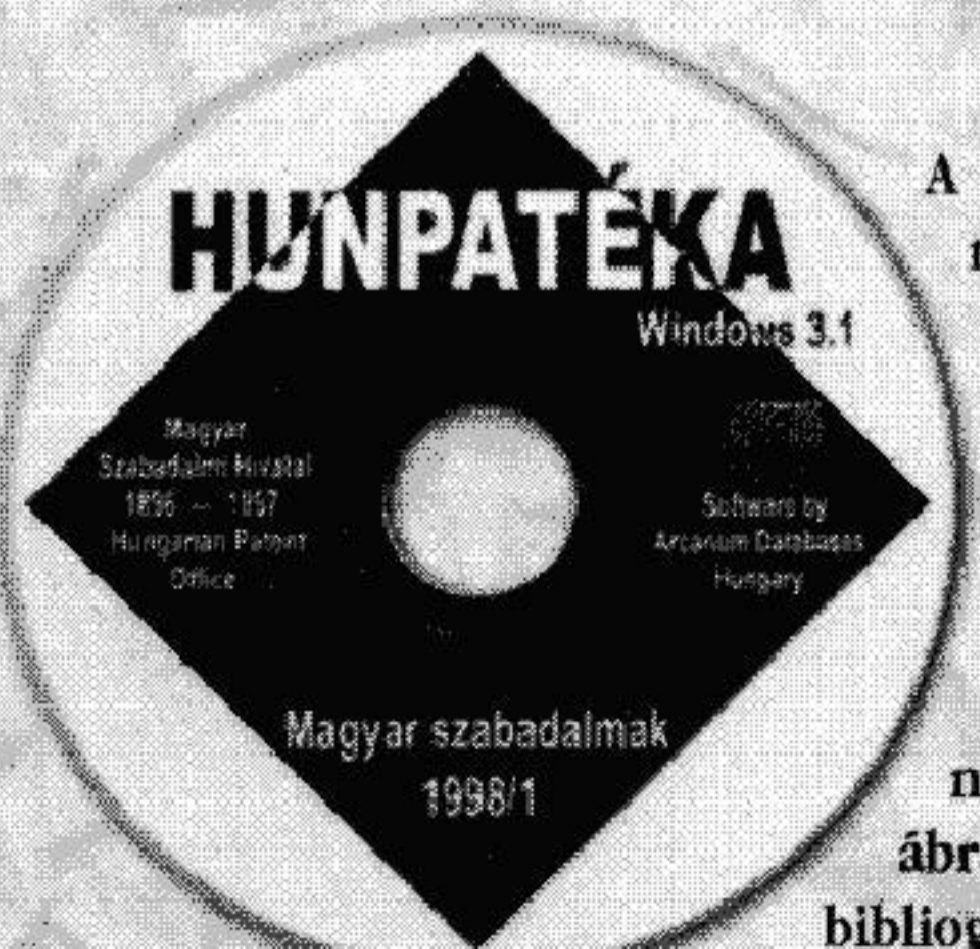
(monográfiák, tanulmányok, kritikák, elemzések), a szociológiai 1984 óta kb. 40.000 tételt tartalmaz.

Levél-tár

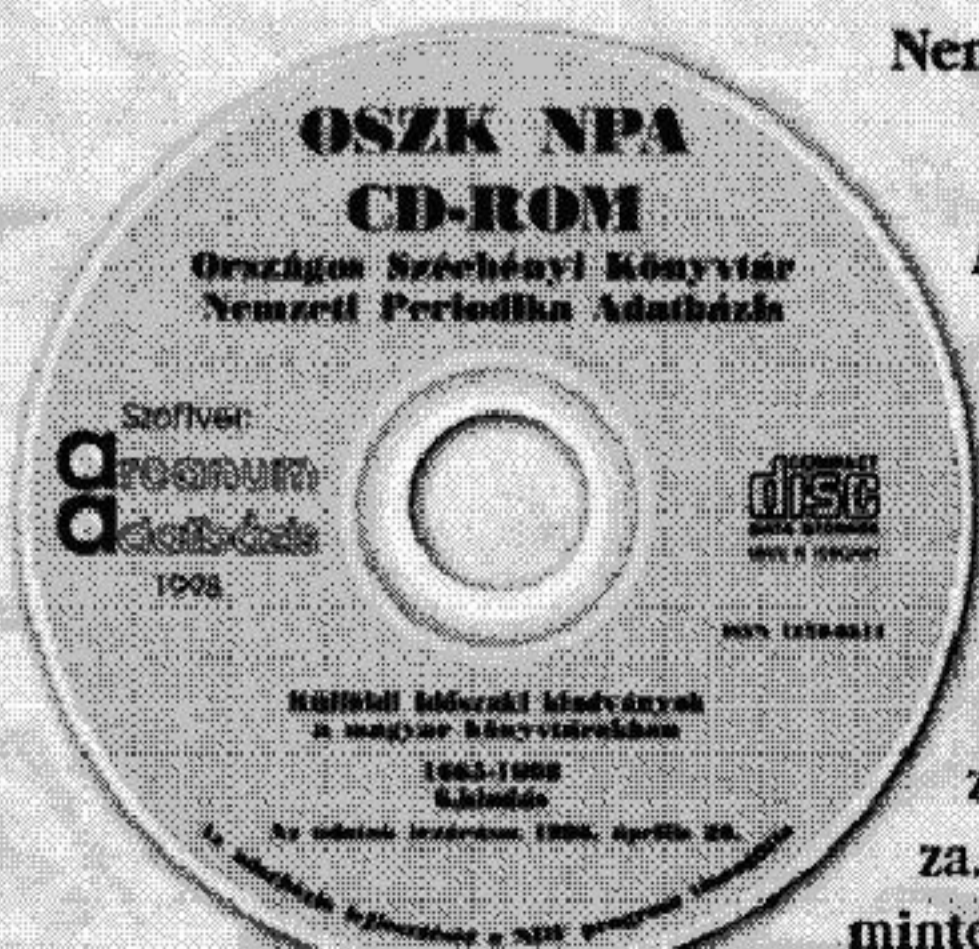
A Magyar Országos Levéltárral épített adatbázis a magyar nemesi adománylevelek adatait tartalmazza, amelyek nagyobb részt Illésy János

tárt fel a századfordulón. A több mint 30.000 cédulát számláló Illésy-féle gyűjtemény a családfa kutatás legfontosabb forrásai közé tartozik.

HUNPATÉKA

A magyar szabadalmak adatbázisa; a szabadalmi jog megszületésétől (1896) tartalmazza a megadott szabadalmak adatait, kivonattal és jellemző ábrával. A 300.000 bibliográfiai tétel negyedévente jelenik meg.

Nemzeti Periodika Adatbázis

A Magyarországon fellelhető külföldi szakfolyóiratok bibliográfiai adatait és lelőhelyjegyzékét tartalmazza. Az adatbázis mintegy 40.000 rekordot tartalmaz.

